

„Csongrád népelete” című állandó kiállítás leírása

SZÜCS JUDIT

(Csongrád, Tari László Múzeum)

A helyi múzeumban az 1960-as években a gyűjtemény darabjaiból állandó várostörténeti kiállítást rendeztek. (Ennek képeiből helyeztünk el a jelenlegi állandó kiállítás múzeumtörténeti részében.)

A csongrádi múzeumban az 1974–1994 között látható, Kubikosok című állandó kiállítás, az 1980-as évek elején a csongrádi halászház, majd a Csongrád-Belsőváros Gyökér utca 1. számú múzeumház 1985-ben történt megnyitása, folyamatos működése mellett időszerűvé vált új állandó várostörténeti, benne a népi kultúrát bemutató kiállítás megrendezése. Ennek tervébe illesztettük a régészetben az 1960-as években született ötletet, mely szerint egy-egy városi múzeumban egy-egy régészeti kort mutatnak be. Így Csongrádnak a megye bronzkori kultúrája jutott.

Az 1994-től tartó munka – az épület belső terének felújítása, tárlórendszer tervezetése, házilagos kivitelezetése, mindezekkel párhuzamosan sikeres pályázatokkal a kiállítás tárlói anyagának, világításának, a bábuk, azok öltözetének, a kiállítás képei, térképei készíttetése, restauráltatás, a gyűjtemények kiegészítése – eredményeként kezdtük megnyitni a kiállítási egységeket. 2000-ben V. Szabó Gábor régész szakmai irányításával a régészeti, 2001-ben Erdélyi Péter helytörténész vezetésével a történeti, 2002-ben Szűcs Judit néprajzkutató-igazgató irányításával a néprajzi egység készült el és nyílt meg.

A mezőváros néprajzának bemutatására – az említett két múzeumház mellett – 53 m²-es, másfél teremnyi rész jutott. A 170 m²-es teljes területen az egyes témák, korok, egységek arányosan kaptak helyet és teret. Az első teremben a múzeumtörténetet, ennek részeként névadónk életét, tevékenységét, Ellérmonostor ásátását, a második teremben a bronzkor kultúráját mutatjuk be, a harmadik terem és a negyedik egy része a várostörténeté, a negyedik terem másik felében és az ötödik teremben a népi kultúra vázlatát adjuk. A negyedik teremben a 20. század eleje közléte, az első világháború és 1919 helyi eseményeinek dokumentumai jelentenek átmenetet a népeleti részbe.

Víziélet

A 3. teremből a 4. terembe érkeve szemben az **1. (fekvő) tárló elején** (oldalán) Tipity János két kapurajza szerepel. A jobboldali a református parókia kapuja, jelenleg is megvan. A bal oldali egy polgárház kapuja. A két rajz között elhelyezett szöveg:

Tipity János nyugdíjas gépésztechnikus 1981-ben lerajzolta azoknak a csongrádi épületeknek a kovácsoltvas elemeit, amelyeket lebontásra ítélték. Mindkét rajza lemezlábazatú rácskaput ábrázol. Az egyik a református lelkészi hivatal, a másik egy 1924-ben épült polgári lakóház bejá-

rata volt. A század elején divatos szecessziós díszítőművészet legfontosabb jellegzetességeit, a virágmotívumokat, indázó vonalvezetést mutatják.

Az 1. (fekvő) tárlóban vízimalom és a Csongrád–Csépa közötti átjárást biztosító hajóhíd makettjét helyeztük el. Balról a levett tetejű, őrlőszerkezetével bemutatott malom.

vízimalom	TLM. N.GY. ltsz. 99.5.1.1-3. 99.8.1
hajóhíd	2001.3.1. 2001.4.1. 2001.5.1.

Balról a malom melletti szöveg:

Vízimalom őrlőszerkezetével

A gabona, búza őrlésére szolgált. A török időkben, 1545-ben 4 gazdát összesen négy kerekes malom után adóztatták. A 18. század végi térképen 11 malom szerepel. A 19. század közepén 50-60 kis malom működött a csongrádi Tisza partján.

Mindkét makettet Licsicsányi István készítette 1:25-höz méretarányban.

Jobbról a híd melletti szöveg:

Hajóhíd

Az 1896-ban felállított, a Nagyrétbe és Csépa felé a Tiszán közlekedést biztosító hajóhíd méretarányos makettje. 1919-ben a románok robotották föl.

Az 1. (fekvő) tárlóban a hídmakett körül balról jobbra haladva a 3. terem felől érkezve 2 kép. Az egy-egy tárlóban bemutatott kép itt a meghatározott sorrendben tárlón belüli számozást kap.

1. kép aláírása: *Komppal Csongrád és a Nagyrét között.*

Leírása: az áradó Tiszán háttérben a szétszedett híd, előtérben a csongrádi oldalra érkező komp, rajta emberek, két lovaskocsi. Készítette: Kalmár Margit. (Fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.145.

2. kép aláírása: *Komp húzása kézi erővel*

Leírása: három férfi áll a kompon, ebből kettő húzza a kompot. Párkányi István felvétele. (Fekete-fehér). TLM GYSZ. 91.144.

A (fekvő) tárlót megkerülve a másik oldalon is 2 kép.

A 3. kép aláírása: *Az 1903-ban épült Csongrád–Szentes közötti vasúti híd.*

Leírása: feltehetően a csongrádi oldalról fényképezve. Éppen vonat megy át rajta Szentes felé. A Szilber család hagyatékából, Dudás Lajostól kaptuk. 1906–1910 között készült felvétel. (Fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.55.

4. kép aláírása: *Dereglyével a Tiszán át.*

Lefrása: 11 alakos kép, hátul egy férfi kormányoz, elől egy evez. A dereglye a csongrádi oldalról elindult. Párkányi István felvétele az 1950-es években. (Fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.141.

A 2. (fali) három oldalán üvegezett, körbejárható tárló. A tárló felirata: HALÁSZAT.

A kiállított tárgyak halászszerzőmök makettjei, amelyeket Maszlag János (Csönki Jani bácsi) készített. (Kézírásos visszaemlékezéseiben a halászatról is ír. Az önéletrész a TLM. NA. 71-87. leltári számon szerepel.)

A kiállított tárgyak sorrendje balról jobbra:

Alul:

tapogató	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.167.
„gusza” kece	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.169.
haltartó bárka	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.193.
„csónyik”	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.189.

A „csónyik”-ban:

merítő szák	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.175.
emeli háló	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.183.

Függesztve:

dobó v. pöndöl háló	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.182.
hegyes kece	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.170.
olló háta v. istáp	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.176.
villik háló	
vagy „ördögtenyere”	TLM NGY. ltsz.: 58.1.177.

A tárló negyedik, fa borítású oldalán egy fénykép: Dinnyés Márton ül háttal a csónakban, evez hazafelé, szemben a csongrádi oldal, a Templom utca. Szűcs Judit felvétele 1985 áprilisában (fekete-fehér).

A 2. tárlóban a „gusza” kece és a bárka (csapott végű vagy topa bárka) között szöveg:

A Csongrádnál a Tiszából a vízszabályozás előtt gyakran (utána ritkábban) fogott halak: ponty, harcsa, süllő, csuka, kecsege és tok. Korábban is alkalomszerűen fogható halak például: viza, kárász, dubér (persli), sügér, macza (dürgencs), keszegfélék (dévér-, szápa-, karika), tathal, márna, menyhal, ... baráthal, csík (és rák).

(Sövényházy Antal nyomán)

A 2. tárló alatt kis dobogón 2 varsa felállítva. Aláírás:

Egyszíves három karikás varsák. TLM. NGY. 58.1.171., 172.

A 3. (álló) tárló felirat nélkül kapcsolódik az előző feliratos tárlóhoz, és a halászatról szól. Itt van középre függesztve két oldalas (két oldalról olvasható) szöveg a lap közepén, a vonal mentén megfelelően:

„A Nagyrét vizinek a fele hal vót.”

Csongrád a Tisza jobb partján, a folyónak keletre vetett kanyarában, a Körös torkolata fölött fekszik. Szabályozás előtt a több ágra szakadt Tisza (a Nagy- és a Kis-Tisza) és a Körös vizeiben sok hal élt, sok halászt ellátott munkával. A csongrádi halászok a Tiszán Alpárig és Szentesisig jártak. A Körösön is felmentek, a közeli Kurcát is halászták.

A halászok ősei Szegedről jöttek. Többgenerációs halászcsaládok voltak a Benke-Tatórok, a Pozsárok, Mészárosok, Szárazok és a Török nevéek. De kerültek ki halászok a Dinnyés és Ürmös családból is.

Télen a jégen a bakancsra, csizmára kötött jégpatkóval jártak, léket vágtak és véghoroggal halásztak. Jégzajláskor „guszakecével” és hegyes kecével húzták meg a folyóvizek fenekét. Árterületen a víz levonulásakor a marázsa hálót feszítették ki. A medrébe visszahúzódó vízre véghorgokat tettek. „Szirtra”, szakadó partra csapóhorgot raktak ki. Áradáskor az ár-, később a hullámtérbe, alacsony vízállásnál a folyóvíz partjára varsákat állítottak. A dobó- vagy „pöndöl” hálót csónakból terítették. (Ezt inkább hajósok használták.) A sekély vízben a tapogatót, mélyebb vízben a csónakból a nyeles, „reginás” tapogatót, íváskor szigonyt használtak.

A halászati szerszámok kicsinyített változatait Maszlag János készítette. Ezek között vannak még a szabályozás előtti halbőség idején használható kisszerszámok, például a víz felszínén úszkáló halak fogására az ördögtenyere vagy „villing”, az ollóháló és az emeli háló. A fűzfavesszőből vagy nádból font „lészával” folytatott rekesztő halászatot ezen a vizekben gazdag tájon bizonyára ismerték, de már nem emlékeznek rá. A nagyháló a folyóvíz egy-egy szakaszának bérlője adta. Ezt a szerszámot őszi lehalászáskor használták. Az így kifogott nemesebb halakat, harcsát, pontyot és süllőt nagy bárkán szállították Szegedre.

A szerszámokat, gyakran a ladikot is maguk készítették. A kenderfonalat maguk fonták, és a fonálból kötötték a hálót. A fa rudakat, kereteket, kávákat, szapolyt (vízmerítő edényt) kifaragták. Eszközeiket és járművüket kátránnyal konzerválták. A „csónyik” egy fatörzsből, tölgyfából vagy fűzfából faragott jármű. Az 1920-as, 1930-as években Gulu Gábor, Samu Jakab és Csönki Jani (Maszlag János) még használták. Ezt a deszkából összeállított ladik váltotta fel.

A halat különböző nagyságú, zárható, a parton kikötött bárkában tárolták, esetleg szállították. A kifogott halat a halászfeleségek és a kofák zsákban, kasban vagy garabolyban, esetleg kocsin vitték a helyi és a közeli városok piacaira.

A vízszabályozás után, majd az ipari szennyezés következményeként egyre kevesebb halat adott, ad a vizeknek csongrádi szakasza is. Napjainkra már csak néhány halász őrzi a mesterség ismeretét, titkait és szerszámaikat.

Bal oldalt fölülről lefelé:

1. kép aláírása: Az 1953-ban kifogott harcsa súlya 75 kilogramm (Kötőben Keller halász). (Fekete-fehér amatőr felvétel.)

2. kép leírása: Dinnyés Márton a Nagyrétben tavaszi áradáskor átnézi a lerakott varsákat. Itt beemel a csónakba egy varsát. Szűcs Judit felvétele 1985 áprilisában (fekete-fehér).

3-4. kép: Halászejgy 1939-40-ből. Két oldalas, a kirakott halászejgy másolat, az eredeti Dudás Lajos gyűjteményéből került a múzeumba. A néprajzi adattárban ör-zünk ebből az időszakból származó halászejgyet (TLM. NA. 153-2002.)

5. kép leírása: Halászsok a vízparton szerszámokat javítanak, rendeznek, a hát-terben „gunyhó”. Kalmár Margit felvétele. (TLM. GYSZ. 91.84.)

A képek és a halászejgy alatt nincs szöveg vagy aláírás. Az 5. kép alatt két jégpatkó felfüggesztve látható. (TLM. NGY. ltsz.: 58.1.58. A két tárgy azonos számon beletá-rozva.) A jégpatkót a jégen járók, például nádvágók, halászsok kötötték a téli lábbeli-jükre, hogy el ne csússzanak a jégen. A múzeum 1956. évi alapításánál figyelembe véve legkorábbi anyagban szerepel. 1984-től napjainkig folytatott gyűjtőmunka során jégpatkót Száraz Béla idős halásztól gyűjtöttem. (TLM. NGY. ltsz. 87.31.1.)

A tárló alján elhelyezett tárgyak:

egy jégpatkó

TLM. NGY. ltsz. 58.1.59.

puttyogató

TLM. NGY. ltsz. 82.101.27.

TLM. NGY. ltsz. 82.101.26.

hálódarab csont

TLM. NGY. ltsz. 72.1.72.

és cserép nehezékkal

TLM. NGY. ltsz. 72.5.24.

hálókötőtű (a hálóba tűzve)

TLM. NGY. ltsz. 94.8.3.

A tárló „mennyezetére” szerelt hálóról belógatva:

kabak (tök)

TLM. NGY. ltsz. 58.1.51.

hálópara fűzfából

TLM. NGY. ltsz. 58.1.54.

4 darab horog:

csapóhorog

TLM. NGY. ltsz. 58.1.55.

vágóhorog

TLM. NGY. ltsz. 82.101.24.

horog ólomnehezékkal

TLM. NGY. ltsz. 82.101.28.

horog

TLM. NGY. ltsz. 82.101.30.

Jobb oldalt:

egyágú szigony

TLM. NGY. ltsz. 83.49.1.

4. (álló) tárló felirata: HAJÓSOK.

A bal oldalon Kálmán András képeslap nagyságú fényképe bekeretezve (a kiál-lításra dísztelen fekete keretbe tettük).

A kép alatti szöveg:

A gőzhajózás kezdetével kialakult a hajósok, kormányosok rétege. A Tiszán, illetve a Tiszán és a Dunán is jártak, alkalmazták őket. Sok helybe-li, de főként belsővárosi gyerek álma volt, hogy hajós legyen. Neves hajó-sok kerültek ki például a Szörfi és a Kálmán családból és rokonságból.

Az álló tárló terét a hajós-kormányos kabátja (TLM. NGY. ltsz.: 88.7.1.) és a csizmája (TLM. NGY. ltsz.: 88.9.1.1-2.) tölti be.

Középen felül Maszlag István hajós egyenruhás mellképe látható. Az 1943-ban készült kép korabeli, aranyozott keretben van. (TLM. NGY. ltsz.: 2002.25.1.)

Jobb oldalt a „M.F.T.R. Tiszai Személyhajójának menetrendje az 1948. évre” (másolat). (M.F.T.R. = Magyar Folyami és Tengerhajózási Részvénytársaság.)

5. (fali) tárló: ÁCSOK, MOLNÁROK feliratú.

Középen, a színes házormot ábrázoló kép alatti szöveg:

Faragók, ácsok és molnárok

A vizekhez kötődő tevékenységek közül a vízimolnárok és ácsok (faragók) szakmája összekapcsolódott, a molnár ácsmunkához is értett és vizont. 1820-ban alkottak céhet. Az 1850-es évek végén a kőművesekkel együtt a legnépesebbnek számítottak, hatvanan voltak. A nevezett szakmának ez az időszak a virágkora. Egy-egy családból több generáció tagjai lettek e foglalkozás képviselői. Ilyen volt például a Konkoly, később a Deák család.

1895-ben a helyi hajóácsipar még jelentékeny. Ekkor még 270 iparosból 13 ács volt. A gyáripár fejlődésével a hajókészítő kisipar a 20. század elejére megszűnt.

Középen alól, a párkánygyalu előtti szöveg:

Kárpátokból a Tiszán leúsztatott fenyőfa egyik lerakóhelye Csongrádon volt. A fa egy részét helyben dolgozták fel, például kishajó, vízimalom, házorom, kapu és kerítés, használati eszközök, azok nyele, egyszerűbb bútorok készültek belőle. Majdnem minden házban volt faragószék vagy „faragójancsi”. Nemcsak az ácsok vagy faragók, hanem ügyes kezű gazdák, napszámosok is megmunkálták a fát, elkészítették, megjavították saját szerszámaikat és egyszerűbb bútoraikat.

A szövegek körül helyeztük el az ácsok 20. században is használt szerszámaikat. Ezek többségét Szabó János ács gyűjtötte a múzeumnak a kiállításra. A tárlóban elhelyezett ácsszerszámok:

Egy a bal oldalon felfüggesztve:

függő (vas)

TLM. NGY. ltsz. 95.13.7.

Sorban a tárgyak:

fűrész reszelő állvány

TLM. NGY. ltsz. 95.13.1.

fűrész hajtogató

TLM. NGY. ltsz. 95.13.5.

faragóbárd

TLM. NGY. ltsz. 93.4.1.

párikánygyalu

TLM. NGY. ltsz. 71.1.66.

fűrész

TLM. NGY. ltsz. 2000.6.1.

furdancs

TLM. NGY. ltsz. 95.13.2.

véső

TLM. NGY. ltsz. 95.13.6.

szöghúzó

TLM. NGY. ltsz. 95.9.1.

iszkába (14 db)

TLM. NGY. ltsz. 90.11.1.1-14.

cigányfűró

TLM. NGY. ltsz. 95.13.3.

kétkézvonó

TLM. NGY. ltsz. 95.13.4.

A felsorolt tárgyak közül a középső falon elhelyezve sorrendben balról jobbra haladva a fűrész, a faragóbárd, a kétkézvonó és a cigányfúró. A furdancs előtti rövid szöveg:

A 20. századi (épület) ács szerszámai részben egyeznek a hajóács eszközeivel.

Képek, rajzok, bal oldalt:

1. kép témája: faragott, fa kapu, színes felvétel aláírás nélkül.

A 2. ábra a hajóács szerszámaait mutatja, ebből egyik a „kapus” kép alatt, másik a fűrész és a faragóbárd között elhelyezkedve. (A két ábra a Magyar Néprajz III. Kézművesség kötet 451. és 452. oldaláról származik.)

Képek közepén, a faragóbárd fölött:

2. kép témája: alulról fényképezett faragott fa házoromzat, állóhézagos deszkaromzat. Csongrádon jellemző.

3. kép, valójában rajz aláírása: *Haltartó bárka és ladik (a későbbi múzeumigazgató, Palásti Pál rajza).*

Jobb oldalt fénykép:

3. kép (színes) szövege: *A molnárok az elkopott malomkövet házuk kapuja elé tették. Ilyet még napjainkban is lehet látni.*

Az 5. (fali) tárló alatt kis dobogón (hajópadló tapétán) a hajósélet néhány tárgya:

hajósláda

TLM. NGY. ltsz.: 88.9.1.

hajóskesztyű

TLM. NGY. ltsz.: 88.22.2.

A hajósláda Kálmán András hagyatéka, a kesztyű Kiss József ajándéka.

A CSONGRÁD NÉPÉLETE VÍZIELET feliratú nagy (fves) fotólap képei, szövegei és az itt elhelyezett tárgyak:

Középen 4 színes tájökölógiai térkép.

A térképek aláírása: *Csongrád környéke élőhely térképeinek változása az elmúlt 200 évben.*

A térképekhez tartozó szöveg jobb oldalt:

CLC – CÉT (Conine Land Cover = Conine Élőhelytérkép) típusú tájtörténeti térképsorozat Csongrád környékéről.

Az élőhely-térképezés a tájökölógia eszköze, segítségével képet kaphatunk egy táj természeti állapotáról és annak átalakulásáról. A fentiekben Deák József Áron Csongrád határáról készített élőhelytérképeit mutatjuk be. A négy különböző időpontban rögzített állapot összehasonlításával láthatjuk a folyamszabályozás következményeként a Tisza menti mocsarak, mocsárrétek csökkenését, a tölgy-szil-kőris ligetek megszűnését, a fűz-nyár ligeterdők helyének változását és a Csongrádtól nyugatra elhelyezkedő puszták mesterséges tájjá alakulását.

(A négy színes térkép fekete-fehér változatban a Múzeumi Füzetek – Csongrád 5. számában szerepel.)

Balról a hajóhúzó hámfa kerete alatti szöveg:

Vízi szállítás

A szállítás vízi úton volt a legolcsóbb még a 19. század második felében és a 20. század elején is. A fát uszályokba, lápokba kötve úsztatták le a Kárpátokból. Egyéb árut fahajókon eresztették le, vagy vontatták a Tiszán és mellékfolyóin.

Az 1840-es évektől megindult a gőzhajózás, de olcsóbb működtetése miatt a fahajók – ha egyre csökkenő számban is – a 20. század közepéig járták a vizeket. Ezeket a kisebb hajókat, dereglyéket és uszályokat emberi, állati erővel, az utóbbi időben lóval vontatták. Ezt a Körösön a 20. század közepéig folytatták. A parton 10-12 méteres sávot tisztítottak meg a fáktól és bokroktól, ezt a sávot rendszeresen ellenőrizték, gondozták. Ezen az úton jártak a vontatók. A lótarló gazdák, fuvarosok állataikkal vállalták a hajóvontatást. A hajósgazdák fogadták fel őket.

A négy képet alulról körben fotók veszik körül. Balról jobbra haladva:

1. kép a hajóhúzó hám fölött, cím nélkül. Témája: kishajót a partról 6 férfi vontat. A felvétel 1940 körül készülhetett. Dudás Lajos szerint a képet Forgó Zsuzsanna (VB-titkár, majd ügyész) vitte be a levéltárba. (TLM. GYSZ. 91.41.)

2. kép (bal alsó sarok) térképrészlet. Alatta szöveg:

Ellés dombja

A 18. századi térkép szerint dohánykertészet, majd a 19. század végén halhasító hely volt. Halászok női családtagjai itt tisztították és szárították a sok friss, apró halat. Az így konzervált halat kereskedők szállították a több bőjtöt tartó, görög-keleti vallású lakosság számára például Erdélybe.

(A térképrészlet A középkori Dél-Alföld és Szer. Szerk.: Kollár Tibor. Szeged, 2000. 231.12. A terület első katonai felmérése 1763–1785. térkép alapján készült másolat.)

3. kép (alsó sor) aláírása: *A mesterségesen kialakított Körös-torok a 20. század végén*

4. kép (alsó sor) aláírása: *Őskörös-torok része, hullámtéri holtág, parton éles sásos és fűz-nyár ligeterdő.*

A 3. és 4. kép Szücs Judit felvétele 1986-ban (színes).

5. kép (alsó sor) aláírása javítva: *Tiszai áradás 1880–1888 között*

A múzeumban őrzött képről készítette Dudás Lajos. (TLM. GYSZ. 91.44.) Az áradó Tiszát mutató, halvány kép helyszínét két szakértő kétféleképpen adta meg. Mindkét értelmezést közlöm, véleménynyilvánítás nélkül:

Hajdú Dezső „vizes mérnök” (ahogy magát nevezte saját – irodalomjegyzékben szereplő – tanulmányában) leírása: A kép jobb oldalán látható a cölöpökhöz erősített pallóból készült palánk, amely ezen a töltésszakaszon jellemző védmű volt. Itt feltehetően meghibásodás vagy kezdődő árvíz alkalmával végrehajtott elzárás látható. Az elzárás volt hivatva megakadályozni azt, hogy a Kerek-árokba bejöjjön a víz. A palánk típusú töltést az 1888. évi töltésfejlesztés alkalmával bontatták el, és alakult ki a jelenlegi, egységes típusú védtöltés. A fentiek alapján a kép 1888 előtt készülhetett.

Dudás Lajos tanító, technika szakos tanár, amatőr helytörténész és gyűjtő véleménye szerint: A képen a mai Györfös (ártéri erdő) még sziget, Bodor-sziget néven.

A sziget és a gátoldal között kötődtek ki a tutajok. A Bodor-sziget város felőli felső végét az 1890-es években lezárták a hajóhid miatt. Ezután ez a rész eliszaposodott.

A kép a Szilber hagyatékban maradt fenn. Dudás Lajos őrizte meg, adta át a múzeumnak. A szerző megjegyzése: A képen bal oldalt ökrös szekér és lovas kocsi látszik halványan.

6. kép (jobb alsó sarok) aláírása: *Magányos kaszáló a Nagyrétben.*

A képen háttérben fák, jobb oldalt lovas kocsi.

A kép mellett a kúpkas fölötti szöveg:

Méhészet

A vízszabályozás előtti ártéri rétek virágai eltették a méhészetet. A török kori adóösszeírások szerint 1546-ban 160, 1575-ben 90 méhkas volt.

A vízszabályozás után a mézet adó réti virágokból kevés maradt. 1895-ös adat szerint 7 tanító és 1 iparos foglalkozott szakszerűen méhészetel. Parasztgazdák és földművesek közül többen régi, gyékény kasos méhtartással termeltek mézet.

A 20. század végén a hullámtéri fák odúiba kirajzott méheket merészebb méhészek még befogták. A lépes mézet kiszedték. Ehhez használták a maguk készítette gyékény kúp- vagy befogó kast. Ez az élőfás méhtartásra és a méz gyűjtögetésére utaló tevékenység.

A hullámtéri fák odújába kirajzott méhek befogását, mint a tiszai ártéri gazdálkodás részét Az Alföld folyója, a Tisza című, 12 részes tévéfilm-sorozatban – más témák mellett – csongrádi felvétel alapján megörökítették. A film szerkesztője: Lengyel Gyula, rendezője Orbán Ágnes, néprajzi szakértő Bellon Tibor és Szűcs Judit, operatőr Kátai Balázs volt. A csongrádi felvételek többsége 1986 tavaszán, nyarán készült. Az egyik szereplő László István, aki a kiállított kúpkast készítette, használta befogó kasként, és a múzeumnak ajándékozta.

Az 5. (fali) tárló mellett a nagy íves fotólapon balról jobbra, felülről lefelé haladva a következő tárgyak kiállítva:

hajómosó

TLM. NGY. ltsz.: 88.22.

hajóhúzó hám

TLM. NGY. ltsz.: 58.1.53.

Az íves fotólap alatti dobogón:

Nádverés (tetőkészítés) néhány eszköze

nádverő

TLM. NGY. ltsz.: 89.1.5.

nádazó, „kupázó”

TLM. NGY. ltsz.: 75.2.57.

nádvarró tű

TLM. NGY. ltsz.: 97.19.13

fűzfahasító

TLM. NGY. ltsz.: 87.35.39.

szapoly

TLM. NGY. ltsz.: 78.59.1.

evedző

TLM. NGY. ltsz.: 82.101.20

csáklya

TLM. NGY. ltsz.: 75.2.16.

kúpkas

TLM. NGY. ltsz.: 2002.11.1.

A nádverőtől a kúpkasig a tárgyak a fotólap előtti dobogón vannak, az evedző nyele átlósan elhelyezve a fotólapon, a csáklya nyele a fotólap jobb szélén, annak fölé nyúlik. A nevezett tárgyakat a vizek partján élő halász, gazdálkodó használta.

6. (fali) tárló felirata: KUBIKOSOK

Bal oldalon felfüggesztve:

kubikos hám

TLM. NGY. ltsz.: 75.1.21.

Középen bal oldalon színes fénykép másolat a Kubikosok című állandó kiállításból: gyékényponyva tetejű gunyhó a vándorló kubikos mindennapi tárgyaival.

A kép melletti bőr kubikoshám felfüggesztve (TLM. NGY. ltsz.: 72.1.20.)

A kép és a kubikoshám közötti szöveg:

Kubikosok, vándormunkások

A 19. század második felétől sok kistulajdonos és földnélküli ember kapott munkát a folyók szabályozásánál, gyárak alapozó munkáinál és vasutak építésénél. Ezek többsége talicskával, ásóval, lapáttal dolgozó napszámos volt. De olasz mintára a kordés (a kordé egy ló húzta kétkerekű kocsi) bérmunkások, a kocsi és lótulajdonos vállalkozók helyből is kikerültek.

Egy részük itthon, gyakran lakóként más házában élő családjához hazajárt. Más részük vándorló élete során például Pest és Baranya megyében és a Kisalföldön települt le. A törekvő kubikos bandagazdák kis saját tulajdonú házban éltek, pár hold földet, szőlőt vettek, gyermekeiket polgári iskolába, gimnáziumba járatták.

Az országban egyetlen kubikosokról szóló kiállítás Csongrádon 1974 és 1994 között a jelenlegi állandó kiállítás helyén állt. Az alábbi fénykép ebből a kiállítástól származik. A képen a halászkocsi gyakorlatából átvett kunyhót, a településtől, házaktól távoli munkán dolgozó kubikos szállását és használati eszközeit láthatjuk.

A tárló alján végigterített rongyszőnyeg (LTSZ. NGY. ltsz.: 96.4.1.), ezen a követező, a kubikosok használta tárgyak:

fabőrönd

TLM. NGY. ltsz.: 74.1.12.

gyékény szatyor

TLM. NGY. ltsz.: 79.201.1.

tambura vagy citera

TLM. NGY. ltsz.: 72.1.24.

A 6. tárló alatt:

kubikotalicska

TLM. NGY. ltsz.: 98.15.1.

cserépkanta

TLM. NGY. ltsz.: 70.1.49.

bakancs madzagfűzővel

TLM. NGY. ltsz.: 2002.13.1.1-2.

A kubikosoknak az 1980-as években még gyűjthető anyagát két család, a Víglási és a Jarabek család (az utóbbi Nagy Miklósné ajándéka) jelenti.

A 7. (álló) tárló KATONA IMRE felirattal. Jobb oldalon 3 lap, aláírás:

Részletek

*Katona Imre Csongrád megyei kubikos vegyes néprajzi gyűjtéseiből
(1951–1952)*

A 100., 112. és 139. lap másolat (TLM. NA. ltsz.: 144-99.)

Középen felül fa keretben kubikos fej. (TLM. NGY. ltsz.: 2001.6.2.) Aláírás:

Katona Imre múzeumba került hagyatékából. Borbás István kubikos domborműve.

Alatta balról középen fénykép (fekete-fehér). Aláírása: *1991-ben a városháza előtt ünnepi beszédet tart.*

Szemben jobbról a PRO URBE – CSONGRÁD kitüntetése: TLM. NGY. ltsz.: 2001.6.29., ezalatt egy Kádár-rendszer korabeli, feketevár címeres, szabálytalan kör (gömbölyödő) alakú érme (ltsz.: 2001.6.31.). Mindezek alatt K. I. rövid életrajza:

Dr. Katona Imre
(1921–2001)

Csongrádon született. Édesapja makói származású, állatorvosként került a kisvárosba. Fiát nyaranta magával vitte a gazdákhöz a tanyára is. A mezővárosi, tanyai gyermekkori környezet is szerepet játszhatott későbbi foglalkozásválasztásában.

A gimnáziumot szülővárosában és Hódmezővásárhelyen végezte el. Egyetemi tanulmányait a szegedi egyetemen magyar-történelem-földrajz szakon végezte. Ugyanott doktorált néprajzból. 1963-tól kandidátusi fokozattal is rendelkezett. Főbb kutatási témái voltak, a kubikosok, a vándormunkások élete, a népköltészet, a néphit és a közéleti viccek. Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen néprajz szakosok generációit tanította. Élete utolsó szakaszában tanítás mellett a népdalok stílusvizsgálatával foglalkozott.

Szülővárosával tartotta a kapcsolatot, előadásokat tartott, a helyi kiadványokban írt. A Mozaikok Csongrád történetéből kötetei (1976–1989) szerkesztésében, lektorálásában részt vállalt. A helyi újságokból pesti lakosként is folyamatosan tájékozódott a település életéről.

A felső üvegpolcon három kiadvány, középen felül a Forrás című folyóirat 2001. júniusi száma, címlapján jelezve Katona Imre: Sír a Tisza című írása, balról Szépen szóló madárka. Népdalaink szöveges üzenete és K. I.: Néprajz és gyermekvilág című kötetei (TLM könyvtára ltsz.: 2161., 2195., 2196.). Aláírás: *Válogatás Katona Imre munkáiból.*

Az alsó üvegpolcon 2 érme:

1. Batsányi Jánost ábrázoló, nevét is tartalmazó sárgaréz érme 2 szegeccsel világossárga fára erősítve. A fára papír ragasztva, felirata: *Dr. Katona Imre Imre A CSONGRÁDI GIMNÁZIUM 75. ÉVFORDULÓJÁN 1995. szeptember 23. (TLM. NGY. ltsz.: 2001.6.35.)*

2. Kerek rézérme, leírása: *bal oldalon glóriás, hosszú szárú liliumot tartó alak domborműve, a középső mezőt és jobb oldalt a következő szöveg foglalja el: A BATSÁNYI JÁNOS (1950-ig SZENT IMRE) GIMNÁZIUM ALAPÍTÁSÁNAK 75. ÉVFORDULÓJÁRA '95. A plakett bal oldalán Lantos név bevésve. (Lantos Györgyi, Csongrádon élő neves szobrászművész.) (TLM. NGY. ltsz.: 2001.6.3.)*

A tárló jobb oldalán fölül szöveg:

Kubikos nóták Katona Imre gyűjtéséből

*Szűröm uja rongyos, cipóm orra sáros,
Nem fogad be engem se falu, se város.
Kopott talicskámmal a világot járom,
Árok partján van az éjjeli szállásom...*

*

*Kubislegény ha bemén a barakkba,
Azt kérdezi: – van-e kenyér, szalonna?
– Nincsen kenyér, nincs szalonna, nincsen píz,
Mer a munkát elöntötte az árvíz!*

*

*A kubikoslegény elmondja az imáját:
Egye meg a mérnök a vállalkozóját!
Csak tizenhat krajcár a köbméter ára?
Szegény kubikosnak nem jut pálinkára.*

Alatta felvétel, a kép aláírása: *Családi és baráti körben kipróbálja a kaszát.*

Több alakos kép tanyaudvaron. A kaszával előrehajló alak Katona Imre. A kép az 1981-ben rendezett csongrádi tudományos ülészak idején készült (fekete-fehér). A Katona Imréről készült képek TLM. NA. ltsz.: 176-2003.

Katona Imre halála után tárgyi hagyatékából 2001.6.1-47. számon ifj. Katona Imre (1-43.) és Felber György, dr. Katona Imre unokaöccse (44-47.) ajándékként került több darab a múzeumba. A kéziratos hagyatékából még életében vásároltunk, melyek a kubikosok gyűjtését és a témához tartozó szakirodalmat tartalmazza. (TLM. NA. ltsz.: 143-99., 144-99.) A hagyaték többi része 2001-ben a városi levéltárba került.

A 7. tárló melletti fotólapon 4 térkép.

A bal oldali térkép aláírása: *Csongrád megye hajóvontatási útjainak tisztításáról készült térkép.*

(Másolat az 1852-ben készült térképről. Jobb oldalt 2 kis térkép, a két térkép közötti szöveg:

Ludrovai Tóth István (1846–1920-as évek eleje)

Mérnök, gazdálkodó és politikus volt. A 19. század második felében a település mérnökeként kapta feladatul a település árvízvédelmi munkálatai megszervezését. E feladat részeként térképeket készített. A múzeumba került hagyatékában selyemre rajzolt, festett térképei maradtak fenn. Ebből közlünk kettőt.

(Ludrovai térképeit 1876-ban rajzolta. A felső TLM. TGY. ltsz.: 88.2.19. alapján készült, az alsó a csongrádi levéltár tulajdona.

Bal oldalt a hajóvontatási térkép alatt szöveg:

Vízélet, gazdálkodás a török időkben

Csongrád a töröknek a 16. század közepén gabona, széna, hal és hordó (bor) után adózott legtöbbit. Tehát földművelés, állattartás, halászat és

szőlő-, bortermelés jelentette a fő tevékenységi (foglalkozási) ágakat, egyben a megélhetés alapját.

A török időkben az állattartásnak adóztatott ágai a bárány- (juh) és sertésenyésztés volt. Marhatartók vagy nem voltak, vagy kibújtak az adóztatás alól. (Az utóbbit látszik igazolni a magas szénaadó. A szénát az ártéri rétek szolgáltatták. A félvad disznótartás a 19. század végéig, a Tisza árterében, a Nagyréteken folyt.)

1693-ból származó adatok szerint a török időkben 84 halászhajó dolgozott, a Körösön és a Tiszán is komp járt.

A csongrádi (a Délvidék északi pontja) kikötő a török kori kikötői vám és átkelési illeték alapján Szegeddel és Tömörkénnyel összehasonlítva, jelentős forgalmat bonyolított le.

Alatta a jobb oldali alsó térkép szövege:

A középkorban az Arad–budai út egyik átkelőjeként is használt Böldi rév Shener György 1827-ben készült térképén.

Az 1. és 4. térkép eredetijét a szentesi levéltár őrzi.

Az 5. teremben balról jobbra haladva vesszük sorra a tárlókat, fotólapokat és dobogókat. A tárlók számozása folyamatos.

8. (fali) tárló ÁLLATTARTÁS felirattal.

Bal oldalt két kép aláírás nélkül.

1. kép témája: négy tehen az itatóvályúnál, az egyik tehenet kalapos férfi feji. Háttérben száradó kender.

2. alsó kép témája: három ló és egy kalapos férfi a karámban.

Mindkét kép az Ornyik-Ormos családban készült. Dr. Ormos Lajosnak, a parasztgazda fiának volt fényképezőgépe. Az 1945 előtt készült, albumba rendezett képekből dr. Ormos Lajostól 2 lapnyit – ami a háború után megmaradt – megkapott a múzeum (fekete-fehér).

Középső oldalon vagy falon:

3. kép aláírása: *Bokrosi juhász ünnepi öltözetben az 1930-as évek elején.*

Mütermi fotó, Nagy Veronika gyűjtése a Csongrád város gazdálkodása tanulmányához (TLM. NA. ltsz.: 171-2002.)

4. kép az előző mellett, aláírás nincs. Témája, tárgya: ló vászoninges, gatyás, fekete mellényes, árvalányhaj kalapos juhással, profilban. Ez a kép is az Ormos család albumából származó kép másolata.

A két, 3. és 4. kép között a tülök függ. A jobb oldali falon a képek magasságában szöveg:

Juhászat

Csongrádon a juhtenyésztés jelentős ágazata volt az állattartásnak. Az 1558. évi török adóösszeírásban a legtöbb juhot tartó gazdának 2250 állata volt. Ebben az évben volt a báránytized a legmagasabb, 2383,5 akcse. Ennél csak a haltized magasabb. Később, 1814-ben a Károlyi uradalomban 1348, 1828-ban 8303 juhot tartottak.

A 19. század végére a juhtenyésztés jelentősen lecsökkent. De a gazdák a 20. század közepéig valamennyi juhot is tartottak, így a bokrosi pásztorok között juhászok is voltak. Ezek egy része a saját 60-100 állatát legeltette, mások gazdákhöz szegődtek, azok állatait legeltették. Október 26., Dömötör napja volt a juhászok szegődtésének ideje. Kommencióban egyeztek meg, a gazda gabonát, szalonnát, sót, valamennyi kukoricaföldet és tüzelőt adott a juhásznak. Az állatokat hodályban tartották, fejőkalodában, úgynevezett isztrongában fejték. A tejből túrót, főként sajtot készítettek.

A tárgyak balról jobbra haladva:

A tárló alján nyeregváz TLM. NGY. ltsz. 58.1.96. Szövege:

Nyeregváz

A nyeregtalp és kápa keményfa, bőr tartozékai hiányoznak. Formája, meredek állású kápája és díszítményei alapján tiszafüredi nyergesek korai munkája (19. század).

A nyeregváz mellett balról jobbra haladva:

kengyel	TLM. NGY. ltsz.: 79.258.1.
karikászabla	TLM. NGY. ltsz.: 79.29.1.
nagy rézcsengő	TLM. NGY. ltsz.: 78.31.1.
pergő (réz)	TLM. NGY. ltsz.: 94.9.1.
kolomp	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.84.

Aláírás a csengő, pergő, kolomp előtt:

Kolomp, csengő

Kolompot vagy csengőt vezérállatra tettek, pergőt juhokra raktak. Ezek hangja segítette a pásztort és kutyáját az állatok terelésében.

birkanyíró olló	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.88.
-----------------	---------------------------

Előtte szöveg:

Birkanyíró olló

Április végén, május elején fogadott nyírók jöttek a városból, akik ilyen ollóval lenyírták a gyapjút.

A középső „falon” a 3., 4. kép alatt:

tülök	TLM. NGY. ltsz.: 72.1.7.
feszítő zabla	TLM. NGY. ltsz.: 79.19.1.
kis kolomp	TLM. NGY. ltsz.: 87.34.5.
fokos	TLM. NGY. ltsz.: 79.260.1.

A fokos nyele ferdén elnyúlik a mellette, alatta elhelyezett tárgyak között.

A bal oldali falon a JUHÁSZAT című szöveg alatt:

kutyanyakörv	TLM. NGY. ltsz.: 79.62.1.
palóka	TLM. NGY. ltsz.: 79.36.1.

Alatta szöveg:

Palóka

A nagyobb borjú orrára kötötték. Így, ha szopni akart, a palóka szúrta.

9. (fali) tárló, PÁSZTORKODÁS felirattal.

Bal oldalon 1. kép témája: subán ülő férfi csikos ingben, bő gatyában, fején kalap, előtte újságon üveg, pohár, benne kanál. A kép a Szántai-Szepesi családból került a múzeumba. Amatőr kép? (fekete-fehér).

Középen jobbról a 2. kép, aláírása: *Bokrosi pásztor családjával és két bojtárjával az 1950-es évek elején.*

Az eredeti kép TLM. NGY. ltsz.: 171-2002. található.

Jobb oldalon a 3. kép aláírása: *A Szent György-napi bokrosi kihajráskor készült kép.*

A középső négy alak állattartó gazda, bal oldalt 3, jobb oldalt 2 pásztor. Háttérben cserény. Elmosódott kép, amatőr felvétel lehet. Az 1930-as években készülhetett. (TLM. NGY. ltsz.: 91.24.21.)

Tárgyak:

A 2. kép mellett balról	csikóskalap	TLM. NGY. ltsz.: 85.5.5.
a kalap alatt	szőrtarisnya	TLM. NGY. ltsz.: 74.1.2.
	cseréppipa	TLM. NGY. ltsz.: 71.1.49.
az előző kettő mellett	fa szárral	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.76.
alatta	csiholó acél	TLM. NGY. ltsz.: 58.1.232.
Alul balról jobbra haladva:		
fakulacs		TLM. NGY. ltsz.: 58.1.30.
fakanál		TLM. NGY. ltsz.: 88.5.461.
borotvatok		TLM. NGY. ltsz.: 2000.13.1.
sótartó (szaru fadugóval)		TLM. NGY. ltsz.: 71.1.86.
rühzsírtartó (szaru fadugóval)		TLM. NGY. ltsz.: 71.1.85.

Szövegek:

Bokrosi pásztorok

Az állattartó gazdák pásztorokat (csikóst, csordást) fogadtak, akikkel igavonásra nem használt lovaikat ménesben, ökreiket, teheneiket (anyabarom, szűzbarom) csordában a közeli Bokros nevű pusztán legeltették. A számadóval kötöttek szerződést. Az úgynevezett szájbér vagy pásztorbér búza és szalonna volt, amit a gazdák adtak. A számadók bojtárokat fogadtak, akiknek az állatok gondozásáért ruházatot és malacot adtak.

A pásztorok cserényben tartották személyes és az állattartáshoz szükséges tárgyaikat, eszközeiket, és itt aludtak egy subával letakart priccsen. Általános viseletük vászon ing, gatyá és mellény, nyáron bocskor, télen csizma, szűr vagy suba. Csúcsos tetejű kalap védte őket az esőtől.

Rühzsírtartó

Marhaszarvból készült, fa dugója és talpa van. Tartalmát a juhok gyógyítására használták. Karcolt virágmintája elmosódott.

Csiholó acél

Kovakővel és taplóval tűz gerjesztésére, csiholására használták.

A tárló alatt: Tüzet jelző szenesedett fadarabok fölött szolgafán bogrács, alatta, a „tűz” körül bélyegzővasak, „billogok”. A bélyegzővasak előtt szöveg:

Bélyegzővas, billog

A faparázson megtüzesített vas monogramot (a gazda nevének kezdőbetűit) az állatok nyakára, tomporára sütötték.

A tárgyak:

bogrács TLM. NGY. ltsz.: 74.1.24.1.

bélyegzővas TLM. NGY. ltsz.: 83.56.49.

bélyegzővas TLM. NGY. ltsz.: 78.72.1.

bélyegzővas TLM. NGY. ltsz.: 71.1.77.

A 9. és 10. (fali) tárlók közötti íves fotólap egyik fele cserényrészlet, másik fele tanyaudvar. A cserényrészlet náddal bevonva, benne

suba felakasztva TLM. NGY. ltsz.: 89.15.1.

viharlámpa felakasztva TLM. NGY. ltsz.: 2002.15.1.

A dobogón elhelyezve:

csobolyó TLM. NGY. ltsz.: 58.1.38.

kisszék (a csobolyó alatt) TLM. NGY. ltsz.: 79.148.1.

béklyó TLM. NGY. ltsz.: 58.1.99.

Rövid szövegek:

Béklyó

Éjszakára a legelésző ló lábára tették.

Csobolyó nádszál szívével

Pásztorok, aratók, kubikosok is használták, ivóvizet szállítottak, tároltak benne.

Az íves fotólap másik felén a paraszti gazdaság néhány eszközét állítottuk ki.

A tárgyak sora balról jobbra a fotólapon:

fejőedény TLM. NGY. ltsz.: 2002.14.1.

favilla H. I. monogrammal TLM. NGY. ltsz.: 85.15.4.

favilla S. I. monogrammal TLM. NGY. ltsz.: 91.10.1.

acatóló TLM. NGY. ltsz.: 78.47.1.

szénahúzó horog TLM. NGY. ltsz.: 78.97.5.

A szénahúzó után színes kép

A kép után, alatt:

szárvágó TLM. NGY. ltsz.: 90.12.2.

szárvágó TLM. NGY. ltsz.: 87.34.14.

Mellettük:

kaszapenge TLM. NGY. ltsz.: 88.2.1.

kaszanyél TLM. NGY. ltsz.: 97.103.1.

Fölül, oldalt:

lámpás

TLM. NGY. ltsz.: 78.2.1.

Alatta:

koppantó

TLM. NGY. ltsz.: 58.1.20.

Jobbra, a szárvágók fölötti kép tanyaudvart ábrázoló színes kép. Szűcs Judit felvétele az 1980-as évek végén Faragó Mátyás tanyáján.

A 10. (fali) tárló FÖLDMŰVELÉS felirattal.

Bal oldalon 2 kép egymás alatt.

1. kép aláírása: *A marokszedők megálltak inni.*

Nyolcalakos kép. Csépai János családjában készült. Ifj. Csépai János a kép bal oldalán a második. Csépai Jánosné ajándéka (fekete-fehér).

2. kép aláírása: *Kaszakalapálás.*

Kalmár Margit készítette (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 2000.21.

Középső oldal felülről lefelé:

Szöveg:

Földművelés

Csongrád határában jó minőségű szántóföld, homokos és szikes talaj is van. A gazdák a 19. században és a 20. század elején a kiskunfélegyházi és a Kétemető úti, a kettőshalmi földek jelentős részét szántóként használták. A vízszabályozás után a Nagyrétben is feltörték a kiszáradt rétek földjét, egy része ennek is szántó lett.

Kenyérgabonaként búzát és rozsot, kisebb mennyiségben kölest, takarmánynak árpát, zabot termeltek. A kézzel vetést a 20. század elején kezdték vetőgépek felváltani. Az aratást kaszával végezték, a rávágott gabonát sarlóval szedték fel. Családtagok és fogadott aratórészesek párba álltak, a férfi kaszált, a marokszedő nő a lekaszált gabonát összeszedte és kérébe kötötte. A kérékből a szemet a 20. század elején még lóval nyomtatták, majd a két világháború között terjedt el az önjáró gőzgép. Kezdetben az aratórészesek dolgoztak géprészesként is, majd a gépész hozta őket.

A kukoricát elsősorban takarmánynak termelték. A kukorica vetése, többszöri kapálása után a törés, főként a kukoricafosztás a családnak és a szomszédoknak sok tréfára és udvarlásra adott alkalmat.

A szöveg alatt:

3. kép aláírás: *Kévehordás közben*

A Hajdú családból került a múzeumba. Amatőr felvétel, készítőjének neve ismeretlen (fekete-fehér). (TLM. NGY. ltsz.: 91.24.12.)

A fenti szöveg és a 3. kép mellett MARHÁS-LEVÉL és alatta szöveg:

Vásárok

A 19. század végén hetivásárt kétszer, országos vásárt évente négy alkalommal minden évszakban tartottak. 1907 áprilisában tartott állatvásár hivatalos adatai:

<i>felhajtott szarvasmarha 840, gazdát cserélt 282,</i>		
<i>ló</i>	<i>1903,</i>	<i>832,</i>
<i>juh</i>	<i>725,</i>	<i>172,</i>
<i>sertés</i>	<i>1115,</i>	<i>512.</i>

Tiszavidék, 1907. május 5.

Jobb oldalt, felülről lefelé:

4. kép felirat: *Alkukötés. (Utána jön az áldomás)*

Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér). (TLM. GYSZ. 2000.22.)

5. kép témája: garaboly vásárlása. Az 5. kép alatti szöveg:

Kereskedelem

A település 19. század végére kialakult kereskedelme a 20. században, békés időben némi emelkedéssel és szerkezetváltozással hasonló volt. A helyben megtermelt gabonát, bort, gyümölcsöt, marhát, lovat és sertést nagyobb, házi szárnyasokat és tojást jelentékeny mennyiségben szállították el a kereskedők. A birka és gyapjú kereskedelme csökkent.

Tárgyak a földművelés feliratú szöveg és a 2. kép mellett a sarokban:

tokmány

TLM. NGY. ltsz.: 85.26.33.

kaszakó

TLM. NGY. ltsz.: 87.34.15.2.

Alatta szöveg:

Tokmány

A marha szarvát kitisztították, kifőzték. A kaszát, fenőkövet tartották benne. Évtizedekig használták.

Középen a tárgyak sorrendje balról jobbra:

Alul:

kaszaálló

TLM. NGY. ltsz.: 85.14.17.

korsó

TLM. NGY. ltsz.: 75.2.41.

kukoricafosztó

TLM. NGY. ltsz.: 2001.11.3.

kerek húzós mérleg

TLM. NGY. ltsz.: 2002.16.1.

(hosszúkás) húzós mérleg

TLM. NGY. ltsz.: 83.5.14.

A 10. (fali) tárló alatt a piaci vásárlás jelképeként felfüggesztve:

tányéros mérleg

TLM. NGY. ltsz.: 94.5.21.1-2.

A téli megnyitón almát tettünk bele. Más, ünnepi alkalommal éppen aktuális gyümölcsöt vagy zöldséget teszünk bele.

A 11. (álló) tárló felirata: ZÖLDSÉG GYÜMÖLCS SZŐLŐ BOR

Balról jobbra, fentről lefelé haladva bal oldalt:

permetező puska

TLM. NGY. ltsz.: 88.12.13.

metszőolló

TLM. NGY. ltsz.: 97.17.1.

kancsó

TLM. NGY. ltsz.: 98.1.2.

kis lapát (fa)

TLM. NGY. ltsz.: 80.1.3.

gyümölcsszedő kosár

TLM. NGY. ltsz.: 98.1.1.

Mindhárom tárgy, az eredetileg vizes kancsó, lisztes lapát és gyümölcsszedő kosár a kékkövel permetezéshez másodlagos használatban.

Balról jobbra haladva alul:

permetkeverő lapát

TLM. NGY. ltsz.: 97.104.1.

szőlőtöke

TLM. NGY. ltsz.: 86.30.1.

csumiszoló

TLM. NGY. ltsz.: 78.98.8.

kiscsákány

TLM. NGY. ltsz.: 96.3.3.

Középen fentről lefelé:

1. kép témája: virágzó szőlőfürt, színes.

(Megjegyzés: a ZÖLDSÉG GYÜMÖLCS egység színes képeit, ahogy a többi színes képet is Medgyasszay Béla készítette az 1990-es években.)

Az 1. és 2. kép közötti szöveg:

A szőlő-, gyümölcs- és zöldségtermesztés, borkészítés a középkori és török kori előzmények után a 18. századtól a jelenkorig hozzátartozik a helyi családok gazdálkodásához, étkezéséhez és a település kereskedelméhez.

Sövényházy Antal által 1895-ben összeírt termesztett szőlőfajták a következők: „... fekete, fehér és keselykadar, cigányszőlő, góhér (bajor), a dinkák több faja, magyarka, fehér tökszőlő, gyöngyszőlő, bogdányi (csipkés-, tök- és kereklevelű). Újabb időben kezdik még termelni: az olasz dinka (rizling), rózsza tökszőlő (török dinka), piros bakator, kövidinka, rak és tokaji fajokat (furmint és hárslevelű). Csemege szőlők: piros, fehér, sárga, hamburgi és alexandriai muskotály, fehér és piros sasza fajok. Telelő szőlők: sárga, fehér, zöld és fekete kecskececsű, piros és fehér juhcsecsű, izabella (york madeira) és fekete tökszőlő. – Szőlő kivitele még most csekély, ámbar folyton emelkedő, de borkivitele nagy, évenként 20-25 ezer hektoliter.”

A 20. század második felében a szőlő Szovjetunióba kivitelének emelkedésével a csongrádi termesztés is jelentős mennyiségi növekedést ért el. A 20. század végére az új, főként vörösbor szőlőfajták (például Kékfrankos, Cabernet fajták, Zweigelt), emellett fehérbor fajták (például rajnai rizling, zöld veltelini, csereszegi fűszeres, Bianca, Kunleány) terjedtek el. A szőlő- és bortermesztés átalakulóban van.

2. kép témája: férfialak kapálja a szőlőt, a szőlősorok között zöldhagyma (színes). A kép aláírása:

A szőlőben a háromszintes művelés, ugyanazon területen zöldség-, gyümölcs- és szőlőtermesztés általános szokás. A szőlő közé korai borsót vetnek, zöldhagymát duggatnak, burgonyát, elszórtan gyümölcsfát ültetnek.

A képek és a szöveg alatt balról jobbra:

réz permetező

TLM. NGY. ltsz.: 89.12.1.

oltókés

TLM. NGY. ltsz.: 2002.17.1.

A két tárgy mellett szöveg:

Gyümölcsstermesztése adottságai révén, nemes fajták terjedésével, a termelők számának növekedésével egyre jelentősebb lett. Főként a hajdani ártéri földeken, a szőlőben vállalkozó gazdák termeltek nagyobb mennyiségben. A nemes fajták terméseit nemcsak közeli városok piacaira, de helyben csomagolva külföldre is szállítottak. Legnagyobb mennyiségben kajszibarackot, kisebb tételben cseresznyét, meggyet, körtét, almát és szilvát is el tudtak adni. Saját fogyasztásra sokféle alma, őszibarack, dió, a Szentessel közös kistájon „noszpolya” is termett.

A 19. század végétől a bolgár rendszerű kertészetek terjedésével a zöldségtermesztés jelentősebb lett. Vidéki piacra is szállítottak babot, burgonyát, káposztát, salátát, étkezési paprikát, paradicsomot, hagymát, dinnnyét, főzőtököt. Helyi szükségletre (fűszer) paprikát, sárgarépat, gyökeret, tormát, karalábét és borsót termeltek. Egykor virágzó dohánytermesztése lecsökkent.

A puttonyos, réz permetező alatt:

fonott csuhé (1 köteg)

TLM. NGY. ltsz.: 87.35.10.1.

Alatta felirat:

Fonott csuhé (kukoricahaj) szőlőkötözéshez

3. kép témája: érett fehér szőlő fürtjei a tőkén (színes).

Mellette 3 szőlőmetsző kés vagy kacor:

kacor

TLM. NGY. ltsz.: 83.15.1.

kacor BM véset

TLM. NGY. ltsz.: 58.1.28.

kacor

TLM. NGY. ltsz.: 2002.18.1.

Jobb oldalt felülről lefelé:

4. kép témája: boroshordók és egyéb tárgyak a borospincében (színes).

A kép alatt:

tőtike

TLM. NGY. ltsz.: 75.2.70.

hordócsap

TLM. NGY. ltsz.: 94.10.24.

A 11. (álló) tárló melletti íves fotólapon összesen 7 darab színes kép, felül 4, alul 3. A képek alatt nincs szöveg. A felső sor balról jobbra haladva:

1. kép témája: őszibarack kosárban, a kosár kerékpár-kormányon, háttérben „gunyhó”.

2. kép témája: szőlőbeli részlet nyáron. Szőlősorok, középen, hátul gyümölcsfák.

3. kép témája: szilvafa ágai érett szilvával.

4. kép témája: körtefa, ágán termés, közelről 3 gyümölcs.

Alsó sor balról jobbra haladva:

5. kép témája: őszibarack a fán

6. kép témája: érett szőlőfürtök a tőke alján

7. kép témája: pirosuló alma a fa ágán.

Az íves fotólap alatti dobogón balról jobbra haladva, a bal sarokban felállítva:

csumiszoló

TLM. NGY. ltsz.: 78.98.6.

karasoló (kaszapengéből)

TLM. NGY. ltsz.: 2002.30.1.

nyitóka
csőbőr vagy véka
garaboly (szüreti szőlőszedéshez)
Az íves fotólap előtti nagydobogón:
borsutu
Előtte szöveg:

TLM. NGY. ltsz.: 2002.19.1.
TLM. NGY. ltsz.: 98.3.1.
TLM. NGY. ltsz.: 2002.20.1.
TLM. NGY. ltsz.: 2002.32.1.

Felülhajtós középsős sajtó (sutu)

A 19. század végén, 20. század első felében használták. Nem általános forma. Szögletes léccgaratját négy átkötő fa rögzíti. Módos szőlőgazdáé lehetett, aki bérpréselésre használta.

A múzeum egyik szép, mutatós darabjaként részletes leírást érdemel:

Valószínűleg a 19. század végén, a 20. század elején használták. Az orsója vas, az orsó felső vége nem átlukasztott, hanem egy külön karika, gyűrű szolgál arra, hogy a hajtófával vagy -vassal forgatni lehessen. (Ez a megoldás nem általános.) Szögletes léccgaratja van, ebbe rázták a megtaposott, megcsömöszölt (a csongrádiak nyelvén megcsumisolt) szőlőt. Előtte a szőlőt kádba helyezett zsákban taposták; ahogy a lé ment ki, úgy csavartak a zsák száján.

A gerenda és az orsó két vaspánt segítségével leemelhető. Így lehet megtölteni a garatot, illetve az első préselés után a törkölyt kiszedni, átkeverni és újrapréselni. Egyéni lelemény, hogy az elülső átkötő fán vésett csatorna szolgál a must elvezetésére. Ennek akkor lehet szerepe, amikor teli van a prés, kezdődik a sajtolás, és a garat felső részén is szivárog a must. A léccgaratot 4 átkötőfa rögzíti. A léccgaratot törkölyládának, ha kerek, préskosárnak is nevezik.

Ezt a „sutut” bérpréselésre használták. Nagyobb gazdáé lehetett. Húzták házról házra, akinek préseltek (sutultak), többnyire musttal fizetett. (Simon András szíves közlése.)

A sutu alatt taposószák

TLM. NGY. ltsz.: 86.18.1.

Jobbról a sajtó mellett bábu férfialak, vele szembeni dobogón bábu nőalak. A kapcsolódó szöveg a rekonstrukció alapjául szolgáló fénykép alatt, a kiállítást záró kis fotólapon szerepel.

A férfialak „kékbeli” posztóruhában, kalapban, csizmában, a bal kezében töklőpó, jobb kezében borospohár.

A férfialak mellett kétoldalt 1-1 demizson:

(nagy) demizson

TLM. NGY. ltsz.: 82.108.15.

(kis) demizson

TLM. NGY. ltsz.: 94.10.22.

A 12. (álló) tárló felirat nélkül.

Bal oldalon felül:

1. kép: barna-aranyozott kiállítási keretben csoportkép, aláírása: *Varga szitás családja és alkalmazottai körében*

1930-as években hívatásos fényképész felvétele (fekete-fehér, TLM. NGY. ltsz.: 2002.26.1.)

Középen felül:

2. kép: eredeti, festetlen vésett díszű keretben csoportkép, a képen felirat, cím:
Csongrádi Ifjúsági Közművelődési Egyesület

1910-es felvétel, a képen szereplők nevével. (TLM. NGY. ltsz.: 2002.27.1.)

A 2. kép alatt:

furdancs TLM. NGY. ltsz.: 94.3.1.

A felső üvegpolcon asztalos szerszámok (ez a meghatározás feliratként is):

falcgyalu TLM. NGY. ltsz.: 99.6.1.

profilgyalu TLM. NGY. ltsz.: 87.2.5.

kalapács TLM. NGY. ltsz.: 87.1.1.

Jobb oldalon a felső polc felett:

szögbeállító TLM. NGY. ltsz.: 87.2.1.

Az alsó üvegpolc és a fölötte lévő „fal”:

baloldalt 4 feszítő, ebből 1 darab baloldalt, 1 darab a középső falon, kettő darab baloldalt az alsó polcon.

feszítők (4 db azonos számon) TLM. NGY. ltsz.: 71.1.63.

Előttük felirat: *Feszítő (szitaszövéshöz használták)*

Középső falon, a feszítő mellett:

3. kép témája: fazekasműhely részlete, csirkeitatókkal.

Alatta, a polcon:

csirkeitató (kiszáritott agyagedény) TLM. NGY. ltsz.: 72.1.52.

Az alsó polc jobb oldalán a csirkeitató előtti szerszámok:

felhúzó kések (3 db) TLM. NGY. ltsz.: 70.1.4.

lyukasztó fa TLM. NGY. ltsz.: 70.1.3.

lyukkivágó TLM. NGY. ltsz.: 70.1.2.

A tárló alján felirattal:

A kádár munkaeszközeiből

körző TLM. NGY. ltsz.: 94.10.12.

abroncsfeszítő

palázó kalapács TLM. NGY. ltsz.: 87.2.2.

kapacs TLM. NGY. ltsz.: 78.75.1.

hajógyalu TLM. NGY. ltsz.: 87.2.4.

kézkézvonó TLM. NGY. ltsz.: 79.238.1.

paraszt (női) bicska TLM. NGY. ltsz.: 89.19.6.

szemző bicska TLM. NGY. ltsz.: 89.19.8.

szemző bicska TLM. NGY. ltsz.: 89.19.9.

Középen a középső rész:

2. kép témája: kötélfonás, előtérben Józsa Ferenc kötélgyártó szalmakalapban.
Szűcs Judit felvétele az 1980-as évek végén.

A kép alatti szöveg:

Kötélgyártó

A paraszti gazdaságokat kiszolgáló iparosok közé tartozik. Termékét, a kenderből készített, az állattartásban, közlekedésben használt köteleket (például kötőféket, istrángot) a lakóházban kialakított műhelyben készítette, helyi és vidéki vásárrban árulta. Csongrádon a 19. század közepén letelepedett Gresso család három egymást követő generációja folytatta az ipart.

A szöveg alatt a mesterség néhány kisszerszáma. Ezekhez szöveg:
Néhány a kötélfonás műveletéhez tartozó kisszerszám

fonáltúk (4 db) TLM. NGY. ltsz.: 79.227.16.,17.,18.,19.

zsinórozó horog TLM. NGY. ltsz.: 79.227.33.

kötél összeresztő fa TLM. NGY. ltsz.: 79.227.14.

3. kép témája: a pék kemencében Hegedűs Péter pék igazítja a kenyereket.

A 13. (fali) tárló felirata: IPARTÖRTÉNET.

Bal oldalon szöveg:

Késesek

A 20. században a késes ipar kevés nyersanyagot, igényes megmunkálást kívánó iparként néhány mesterral Csongrád nevét, a helybeli ipar jó hírét terjesztette és megtartotta a település vásározó körzetében. A Csatári család mesterei három generáción keresztül (közben benősüléssel Kéri József) dolgoztak a szegedi és pesti mestereknél szerzett szaktudásukkal. Tarjányi és Papp műhelyében is nagy vásározó körzet ellátására alkalmas termékek készültek.

A fényképek Papp Sándor öregműhelyében készültek 1995-ben. A kiállított késeket, bicskákat Csatári László ajándékozta a múzeumnak.

Középen felül, bal oldalt:

1. kép témája: Papp Sándor a köszörűn dolgozik késesműhelyében (színes).

A kép alatt bicskák (Csatári László késes mester termékei) egy fekete, ferdén rögzített lapon sorrendben felülről lefelé:

nagy fejes bicska

TLM. NGY. ltsz.: 88.1.4.

náder (férfi) bicska

TLM. NGY. ltsz.: 89.19.5.

náder (női) bicska

TLM. NGY. ltsz.: 89.19.4.

szalonnázó bicska

TLM. NGY. ltsz.: 88.1.2.

szalonnázó, középpaklis

TLM. NGY. ltsz.: 88.1.1.

nagy juhászbicska

TLM. NGY. ltsz.: 88.1.6.

női juhászbicska

TLM. NGY. ltsz.: 88.1.5.

nagy halbicska

TLM. NGY. ltsz.: 88.1.3.

női halbicska

TLM. NGY. ltsz.: 2002.22.1.

paraszt férfi bicska

TLM. NGY. ltsz.: 89.19.7.

A 3. kép alatt két veknikosár:

vegni kosár, ovális alakú

TLM. NGY. ltsz.: 2002.23.1.

vegni kosár, kerek

TLM. NGY. ltsz.: 2002.24.1.

Aláírás: *Vekni kosár. A kiszaggatott tésztát kelesztik benne*

A **14. (fali) tárló** felirat nélkül az ipartörténethez tartozik.

A csongrádi ipar történetének 19. századból fennmaradt írott és tárgyi dokumentumait mutatjuk be.

Középen balról, 1 felül, 2 jobbról alul:

kékfestő dúc

TLM. NGY. ltsz.: 58.1.12.

kékfestő dúc

TLM. NGY. ltsz.: 71.1.67.

kékfestő dúc

TLM. NGY. ltsz.: 58.1.13.

Az első és a harmadik kékfestő dúc a leltárkönyvi bejegyzés szerint Verner Antal kékfestő műhelyéből származik, amelyik a Szárazmalom utcában állt. Ez a két tárgy egyeztethető levéltári forrással, Verner Antal hagyatéki leltárával. Az első dúc alatt szerepel részlet ebből a leltárból (másolat). Az eredeti a szentesi levéltárban.

A leltárhoz és a dúcokhoz rövid szöveg:

Szegedi kékfestő Csongrádon

Részletek a Szegeden született, mesterségét ugyanitt tanuló, majd iparát Csongrádon gyakorló, 1856-ban elhunyt Verner Antal kékfestő leltárából. Verner Antal műhelyéből a leltár szerinti „100drb mestersegehez való forma”-ból leltárkönyvvel igazolhatóan ránk maradt formák, más néven kékfestő dúcok.

Verner Antal leltára mellett Komáromi Imre magyar szabó tanulólevele (Győri Zoltántól, Komáromi Imre egyik leszármazottjától kaptuk ajándékba.)

tanulólevél

TLM. NGY. ltsz.: 2002.29.1.

A tárló alján balról jobbra haladva nyitott vándorkönyvek (3 darab).

1. vándorkönyv, elején kinyitva a Lánchíd metszetével (TLM. TGY. ltsz.: 91.12.2.)

2. vándorkönyv, a kétnyelvű személyi adatok leírásánál kinyitva, eszerint Kiss Ignátz kötélgyártó könyve (TLM. TGY. ltsz.: 91.12.5.)

3. vándorkönyv, Fölföldi Imre kőműveslegény vándorkönyvében bejegyzés (TLM. TGY. ltsz.: 91.12.1.):

*Fölföldi Imre csongrádi születésű
18 éves legény vándorkönyvéből
egy bejegyzés:*

*„Hogy ezen Ifjú Kőműves Legény
nevezett szerint Fölföldi Imre
a mi Czéhbeli Társunknál Hopp Károly
Kőműves társunknál 15 hetig ide
haza dolgozvánéz idő alatt betsületesen
viselvén magát mint egy mester
Legényhez illett.
Költ Kis-Kun Félegyhazai September
hó. 28-ik napja 1851 évben
Fő Czéh Mester István János*

*All Czéh Mester Nagy Mihály
Ki adván az Áts Molnár
... Kőmives egyesült Czéh
.....”*

(A kipontozott rész olvashatatlan.)

A vándorkönyvek melletti szöveg:

A legények tapasztalatszerző útjukra vándorkönyvet kaptak. Ez egyszerre volt a személyi igazolványuk és az egy-egy mesternél végzett munkájukról szóló igazolás. Három Csongrádon megmaradt vándorkönyvet mutatunk be.

A két kékfestő dúc előtt egy pólyásbaba formájú mézeskalács dúcot helyeztünk el (TLM. NGY. ltsz.: 58.1.15.). Mellette szöveg:

Mézeskalácsdúc

Csongrádon a 19. század közepén három, Gyovai nevű mézeskalácsos élt és dolgozott. Működésükről gazdag levéltári forrás maradt, korabeli munkaeszközükként ezt a pólyás baba formát tudjuk bemutatni. Bizonyára sok kislánynak okoztak örömet az ezzel készült mézeskalács-baba vásári ajándékkal.

A 14. és 15. tárló között dobogón egy céhládát helyeztünk el. Az értékes tárgy restaurálására 2003-ban került sor. (A jelenlegi kék festék alatt eredeti festés várható. Vígh László restaurátor vállalta a munkát.)

céhláda

TLM. NGY. ltsz.: 2003.31.1.

Fölötte szöveg:

A céhes iparok emlékei

A céhek mint az iparosok érdekvédelmi szervezetei a 14. századtól kezdtek működni. A 18. századtól egységes szabályzattal engedélyezték őket. Az inast legénnyé avatták, a legény több éves gyakorlatszerzés után készíthette el a mesterremeket.

Egy-egy (vagy több) iparág képviselőiből kialakult céh működéséhez tárgyak is tartoztak, például zászló, láda, pecsét és kancsó. A tárló felett a helyi szücs céhzászló látható. A zászlóval ünnepélyes alkalmakkor vonulhattak fel a céh tagjai. (A magyar szücsök a birkabőr a zsellér, telkes jobbágy és az iparosok egy része viseletét készítették. Egy céhláda is maradt ránk. Ebben iratokat, pecsétnyomót és más értékeiket tartották.

Csongrádon 1776-tól a céhes korszak végéig 11 ipar 6 helyi, önálló céhet alkotott. A csizmadiák, a takácsok, a szabók és szücsök (a két utóbbi együtt) 1776-ban, az ácsok és molnárok, a kerékgyártók és kovácsok 1820-ban kapták meg céhlevelüket. A többi iparos vagy más települések céheibe tartozó mesterként, vagy kontárként dolgozott.

A 15. (álló) tárló KOVÁCSOK felirattal.

Bal oldalon felül Makó Imre patkolótanfolyamon kapott bizonyítványa (eredeti üveg alatt).

Középen a patkolótanfolyam résztvevőinek csoportképe, mindkettő szövege:

Az 1907-ben rendezett patkolótanfolyam tagjai és az egyik résztvevő,

Makó Imre bizonyítványa

1. kép bizonyítvány TLM. TGY. ltsz.: 93.44.1.2.

2. kép keretezett csoportkép TLM. TGY. ltsz.: 93.44.1.1.

A bizonyítvány alatti szöveg:

A kovácsok és a bognárok

E két ipar a parasztgazdaságok működéséhez nélkülözhetetlen volt. A vasalt kocsit, a vasalással ellátott szerszámokat, kovácsoltvas eszközöket ők készítették, javították. (Bizonyos tárgyakat cigány kovácsok csináltak.) Első céhlevelüket a szentesiekkal közösen nyerték. Az egyesült céhnek az 1860-as években 25 tagja volt. Számuk egyre nőtt. A köves-, kavicsos utak terjedésével a szekeret, kocsit húzó állatok lábát rendszeresen patkolni kellett. 1896-ban Csongrádon az önálló iparosok között 28 kovács és 18 bognár volt. Az 1907-es államilag segélyezett patkoló-tanfolyam résztvevőiről készült fényképen 27 frissen végzett patkolókovács szerepel.

A két mesterség a motoros szállítás terjedésével, vagyis a lovas kocsik, illetve a kéziszerszámok használatának csökkenésével, a gyáripar szerepének növekedésével az 1960-as évektől a század végére fokozatosan megszűnt.

A kiállított kovácsszerszámok Szabó Péter Pál Szentesi úti műhelyéből származnak.

A szöveg alatt felfüggesztve:

kézi vágó TLM. NGY. ltsz.: 95.5.41.

kézi tűzifogó TLM. NGY. ltsz.: 95.5.40.

pántfogó TLM. NGY. ltsz.: 95.5.37.

patacsípő fogó TLM. NGY. ltsz.: 95.5.136.

3. kép témája: kovácsműhely részlet fújtatóval és kohóval (színes).

4. kép témája: MRÁZ I. kocsifényező kiállításon szereplése, parasztkocsi közepe.

A 4. kép alatt a lópatkolás néhány szerszáma:

kalapács TLM. NGY. ltsz.: 95.5.29.

patkó TLM. NGY. ltsz.: 95.5.129.

patavéső TLM. NGY. ltsz.: 95.5.138.

ráspoly TLM. NGY. ltsz.: 95.5.134.

Jobb oldalon fentről lefelé:

5. kép: Szabó Péter mesterlevele (TLM. NGY. ltsz.: 2002.28.1.)

6. kép leírása: a kép közepén egy felhajtott tetejű, ernyőjű fiaker, a bakon ül a kocsis, fiakeros.

A kép alatt drótra erősítve:
festéktörő márvány
(A kocsifényező egyik eszköze)

TLM. NGY. ltsz.: 85.25.1.

A 16. (álló) tárló VISELET felirattal.

A háttérben, a tárló két oldalán fehér vászon függöny, fehér hímzéssel.

nagyfüggöny

TLM. NGY. ltsz.: 84.2.9.1-3.

Előtérben állványon fekete, kétrészes menyasszonyi ruha. A másolat eredetije.

ruha

TLM. NGY. ltsz.: 72.1.33.1-2.

A ruha alatti szöveg:

A textilgyűjtemény legkorábbi darabja egy fekete kétrészes menyasszonyi ruha az 1880-as évekből. Ennek másolatát Forgó Edit készítette.

A 16. (álló), a 17. (fekvő) tárló és a kis faliszekrény között felakasztva egy vésett feliratos, évszamos (1923) és vésett díszítésű.

mángorló

TLM. NGY. ltsz.: 71.1.59.

A mángorló felirata a kisszekrényen:

*feliratos mángorló
(Legény készítette a neki tetsző lánynak)*

Kis fali szekrény LAKÁSTEXTÍLIA felirattal. Összehajtott, részben összehajtott textíliák balról, felül kezdve:

3 stelázi takaró

TLM. NGY. ltsz.: 86.4.1.

asztalterítő

TLM. NGY. ltsz.: 97.1.1.

törülköző

TLM. NGY. ltsz.: 82.9.17.

törülköző

TLM. NGY. ltsz.: 2002.7.2.

törülköző

TLM. NGY. ltsz.: 82.9.23.

párnahaj

TLM. NGY. ltsz.: 87.16.1.

Egymást részben takarják, a stelázi takarók pirossal, az asztalterítő több színnel, a párnahaj fehérrel hímézve, a három törülköző piros szövött csíkkal.

A faliszekrényen jobb oldalt alul rövid szöveg:

Válogatás a lakás díszéből: hímzett asztalterítő, párnahaj és „stelázi csík”, takács szötte törülközők.

A 17. (fekvő) tárlóban középen felül szöveg:

Előnyomó, „drukkoló” műhely

A Bukátos István műhelye 1920-tól az 1980-as évekig, több mint hatvan évig működött. Más rövidebb ideig funkcionáló, kis műhelyek mellett fűtcai helyével, igényes sablonkészítéssel, előnyomó munkájával és kézimunkák kézi, gépi varrásával a legismertebb volt. A lakások fehér hímzéses, lyukacsos, „riseliős” függönyei, ágyneműi, női fehérneműi, templomi lobogók és terítők mintáival, később az iskolai és kisdobos, úttörő életkélei (például zászló, karszalag) mintáival álltak a megrendelők, vásárlók rendelkezésére.

Jobb oldalt középen felirat:

Viseleti darabok a 20. század elejéről

Balról, hátulról előre haladva:

varrósár

TLM. NGY. ltsz.: 98.12.9.

cérna gurigával (spurni)

TLM. NGY. ltsz.: 98.12.12.

görögvállas ing

TLM. NGY. ltsz.: 82.9.39.

hímzett, száras bugyi

TLM. NGY. ltsz.: 85.2.26.

mellette:

pruszlik

TLM. NGY. ltsz.: 85.2.27.

ágykabát

TLM. NGY. ltsz.: 86.21.1.

mellény

TLM. NGY. ltsz.: 72.1.34.

fekete kötény

TLM. NGY. ltsz.: 87.35.27.

A néprajzi kiállítást, az 5. termet körbejárva, a női bábu és mögötte 4 képet bemutató kis fotólap zárja. A fotólapon a felső, középső kép aláírása:

A felvétel Túri Sándor Herke-telepi varrodájában készült 1917-ben. A kép egyszerűen mutatja egy korabeli kisüzem működését, alkalmazottait és a korabeli női viseletet.

Eredeti felvétel, kissé halvány, szürkés, eredetileg barna-fehér kép. A felvétel készítőjét nem ismerjük, hivatásos fényképész lehetett. A kép hátuljára került szöveg szerint idős, Pestre került családtag küldte a képet vissza Csongrádra.

Az alsó, középső kép aláírása:

A két bábu öltözete, az ünneplő ruhás asszony és a bort kínáló férfi alak a Csongrádon 1860 táján készült fénykép alapján készült. A helyi hivatásos fényképészet kezdetén fotografált, módos gazda házaspárt ábrázoló kép a Sági családban került elő.

A kétalakos kép 1995-ben került a múzeumba, másolatként. A képen látható férfialak nagy valószínűséggel azonos lehet az 1828-as összeírásban szereplő Sági Mihály telkes jobbággal.

A bal oldali egyalakos kép aláírása:

Idős ember a fényképész műtermében a 19–20. század fordulóján

A kép TLM. ltsz.: 86.2.1.

A férfi ruhájának szabása, kék posztó anyaga hasonló lehet az 1860-as felvételen szereplő férfiéhez.

A jobb oldali kétalakos kép aláírása:

Esküvői kép az 1870-es évekből

A kép Forgó G. László és Piti Rozália esküvői képe. Forgó G. László csongrádi, Piti Rozália szentesi nagygazda leszármazottja.

A képek alatt:

Reprodukciók: Dömötör Mihály

5. terem női alakos bábu mögötti levélajtón a Csongrád-Belsőváros, Gyökér utca 1. számú múzeumház 1930-as évek stílusában berendezett szobabelsője. A színes felvételt Vincze László készítette 1985-ben.

Frízképek a kiállításban

A tárlók és a mennyezet közötti tér egy részét tölti ki. Megjegyzés: a termek mennyezetstukkóit – 1.,3.,4. és 5. teremben eredeti, a 2. terem az 5. terem stukkóinak másolata – felújítottuk, a fal pasztell színét halványabb árnyalatban kapta a mennyezet, a stukkók fehérek. A termek stukkói különbözőek (2., 5. kivételével a termek falainak színe is más és más, 1. terem vajsárga, 2. terem almazöld, 3. terem galambszürke, 4. terem halványsárga, 5. terem ciklámenrózsaszín.)

A 3. (álló) tárló fölött:

1. frízkép: színes képeslap a hajóhídról, felirata: *Csongrád. Tisza part.*

A képeslap 1896–1914 között készülhetett. A fekete-fehér másolat: TLM. GYSZ. 91.188.

A 4. (álló) tárló fölött, a tárló címe HAJÓSOK.

2. frízkép témája: Megrakott lovas kocsi a fahídon. A kocsis 8-10 éves kisfiú. Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.51.

3. frízkép témája: a SZENTENDRE nevű gőzhajó a Tiszán. (A hajó a teljes képet betölti.) Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.2.

Az 5. fali tárló fölötti, a tárló címe: ÁCSOK, MOLNÁROK.

4. frízkép témája: házoromzat, faragott fa. Medgyasszai Béla felvétele (színes). CSONGRÁD NÉPELETE, VÍZIELET feliratú fotólap fölött:

5. frízkép témája: a Tiszán csónakból emeli hálóval (ún. ördögtenyere) halászat. Egyik férfi evez, a másik (fiatal fiú) a hálót kezeli. Dr. Tari László felvétele az 1930-as évekből (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.69.

6. frízkép témája: tutajok a csongrádi Tiszán. Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.3.

7. frízkép témája: kishajóra deszkát rakodnak. A hajóról a partra palló vezet. Hét férfialak látszik a képen. Dr. Tari László felvétele (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.242.

A 6. (fali) tárló – KUBIKOSOK feliratú – fölött:

8. frízkép témája: belső felvétel Dányi László talicskás műhelyében 1950-ben. Háttérben középen fűrész(?)gép, körülötte talicskák, balról a mester, jobbról a felesége, középen alul kisleányuk babakocsiban. A fénykép a család tulajdonából Székelyné Dányi Katalin ajándékeként került a múzeumba. Az eredeti kép barna-fehér, a kiállításban fekete-fehér.

A 7. (álló) tárló – KATONA IMRE feliratú – fölött:

9. frízkép témája: kordés kubikosok munka közben megállva a felvétel kedvéért. A képet Kócsó Mihálytól kaptuk. A felvétel az 1950-es évben készülhetett. A kép fekete-fehér.

10. frízkép témája: révátkelés a Körös-torokban. Két ülő és egy álló alak. Párkányi István felvétele az 1960-as években. TLM. GYSZ. 91.25.

A kis fotólap fölött:

11. frízkép témája: kubikosok víz fölött pallón talicskával hordják a földet. Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 91.13.

Az 5. terem frízképei (a képek és a tárlók számozása folyamatos):

A 8. (fali) tárló – ÁLLATTARTÁS feliratú – fölött:

12. frízkép témája: vászoningbe, gatyába, fekete mellénybe öltözött gazdalegények vendégfogadásra felsorakoztak a kor szokása szerint. Ez volt az ún. bandérium. (Csépai Jánosné közlése alapján.) Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér kép). TLM. GYSZ. 2000.16.

13. frízkép témája: juhnyáj, a kép bal oldalán szamár legel. Háttérben fák. Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér kép). TLM. GYSZ. 2000.16.

A 9. (fali) tárló – PÁSZTORKODÁS feliratú – fölött:

14. frízkép témája: tehén szopó kisborjúval, a gazda (a tulajdonos) kötőféken, kötélén tartja. A felvétel vásárban készült. Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 2000.2.

15. frízkép témája: előtérben három legelő disznó, a kép közepén a gazda és felesége. Jobb oldalt 2 kazal. A felvétel tanyán készülhetett. Fehér hússertések 1940 után kerültek Csongrádra, tehát leghamarabb az 1940-es évek elején készült a kép. Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér). TLM. GYSZ. 2000.18.

Az ÁLLATTARTÁS, PÁSZTORKODÁS és FÖLDMŰVELÉS feliratú 9. és 10. (fali) tárló közötti, nagy fotólap fölötti képek

16. frízkép témája: 3 lóval szántó férfi, előtérben a befogott állatok. Regner Ferenc felvétele 1945-ben. (Kása István szánt, Dudás Lajosné Kása Rózsa ajándéka.) TLM. NGY. 91.26.13.

17. frízkép témája: asztagrakás ökrösszekérről. A kép 1939-ben a Csépai családban készült (fekete-fehér kép). A képet Csépai Jánosné Atkári Annától kaptuk.

18. frízkép témája: nő köti be a kévét. Előtérben a kéve. Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér kép). TLM. GYSZ. 2000.20.

A 15. és a 18. kép félig a nevezett tárlók és a fotólap fölött van.

19. frízkép témája: kukoricafosztás a tanya udvarán, előtérben a fosztást végző emberek, 2 férfi, 2 nő, arcuk árnyékban. A kép bal oldalán a két kendős nőalak között egy 6-7 éves kislány néz szembe. Kalmár Margit felvétele (fekete-fehér kép). TLM. NGY. 2000.3.

A ZÖLDSÉG GYÜMÖLCS SZÓLÓ BOR feliratú 11. (álló) tárló fölötti kép:

20. frízkép témája: krumpliszedés. Háromalakos. Dudás Lajosné ajándéka. Garaczi Pál fényképészmester felvétele. TLM. NGY. ltsz.: 91.26.2.

A nevezett tárló és az íves fotólap fölötti további 21–26. képek Medgyasszay Béla felvételei, ezek színes képek.

21. frízkép témája: tavasz a szőlőben, „guggon ülő”, nem kordonos szőlősorok, a baloldali úton kerékpáros jön, diófa ága nyúlik be, háttérben gyümölcsfák és „gunyhó”.

22. frízkép témája: férfialak a szőlősorok között kikelt borsót kannából locsolja, szemben jön. Háttérben kordonos szőlő. Tavasz képe, a szőlő még nem hajtott ki.

23. frízkép témája: „guggon ülő” szőlő sorai. Háttérben gyümölcsfák, középen bódé. Nyáron készült felvétel.

24. frízkép témája: előtérben érő szőlő a tőkén, háttérben gyümölcsfák. Őszi (kora őszi) felvétel.

25. frízkép témája: tőkén érő szőlő (lila) közelről.

26. frízkép témája: szőlőprés működés közben felülről.

Az IPARTÖRTÉNET feliratú 12. (álló) és 13-14. (fali) tárlók fölötti

27. fríz: a csongrádi szücs céh zászlója, anyaga: olajzöld félselyem damaszt, formája: téglalap, végén fecskefarok alakú végződéssel, körben zöld rojttal.

Katkóné Bagi Éva restaurátor leírása mellékletként szerepel.

A céhláda és a KOVÁCSOK feliratú 15. (álló) tárló fölötti képek:

28. frízkép témája: Bukátos István, felesége (középső nőalak) és két varrólány; a nők varrógépnél ülve hímeznek, a férfi a háttérben áll. Az 1920-as években készülhetett. A képet Kovács nevű, csongrádi fényképész készítette. Két hasonló képet Bukátos Istvánnétól 1985 táján kaptam. Az eredeti képek barna-fehér színűek, a kiállításban szereplő nagyítás fekete-fehér.

29. frízkép témája: Vincze János utcasarokra épített kovácsműhelye, mellette bognárműhely. Nyitott sarki műhelyajtó, fölötte és az ablakok között az iparral kapcsolatos rajzok, fölül feliratok. Elöl kocsik, szerszámok, öt férfialak, kettő kabátban, három felgyűrt ingben. TLM. TGY. ltsz.: 2001.1.1.

A VISELET feliratú 16. (álló) tárló fölötti

30. frízkép témája: esküvői kép, a kerethez képest kicsit barna, fakult kép, körülötte a menyasszonyi koszorúval és fátyollal, aranyozott eredeti keretben. Kalmár Illést és menyasszonyát ábrázolja. TLM. NGY. ltsz.: 2002.10.1.

A LAKÁSTEXTÍLIA feliratú (fali és fekvő) 17.,18. tárlók és a kis fotólapok fölötti

31. frízkép: festett, virágos fa keretű, Bukátos Istvánnét fiatalasszony korában ábrázoló, ülő alakos fénykép halványan színezve. A keret festését Bukátos István készítette. TLM. NGY. ltsz.: 2002.12.1.

32. frízkép: barna keretben halványan színezett fénykép (ovális alakú). A kép bajszos, középkorú férfi mellképe. Máté József gazdálkodót ábrázolja. TLM. NGY. ltsz.: 94.16.1.

33. frízkép: fénykép, műtermi, 1 női alak. Felirat a kép hátulján: Gyurkó Borbála varrónő, kereskedő (rófős) vásári (1884–1947), református. TLM. NGY. ltsz.: 97.21.2.

A tárlókon elhelyezett szövegek:

A 8. tárló oldalán (a 4. teremből az 5. terembe átérve olvashatja a látogató):

A képek egy részét Kalmár Margit (1930–1940), Medgyasszay Béla (1990–1998), Szűcs Judit (1984–1988), Tari László, illetve más hivatásos és amatőr fotósok készítették (1920–1944), illetve a múzeum törzsanyagából és Dudás Lajos gyűjteményéből származnak.

A zárójeles évszámok a felvételek készítésének idejét jelzik.

A 15. tárló oldalán (az 5. teremből a 21. terembe áthaladva olvashatja a látogató):

Kiállítóterem, stukkók felújítása:

Almási Mihály

Szabó Károly

Tárlók:

Tervező: Kamarás Borbála

Asztalos: Hajdú István

Tószegi Mihály

Világítás: Sebestyén Lajos

Restaurálás, tárgyrekonstrukció: Vígh László

Bábuk:

Készítő: PYXIS-II. BT.

Viseletrekonstrukció: Katkóné Bagi Éva

Szűcs céhzászló restaurálása: Katkóné Bagi Éva

Szabó Tamás

A múzeum munkatársai a rendezés közben:

Bencsik Józsefné, Illés Jánosné, Kókai Józsefné és Soós Lászlóné

A kiállítás rendezői:

Szűcs Judit néprajzkutató

Vígh László restaurátor

Magyar András kiállításrendező

Megjegyzések:

A régészeti és a történeti rész is Magyar András és Vígh László közreműködésével készült el. Így lett az öt, körbejárható teremben az állandó kiállítás egységes kivitelezésű.

A tárlók a kiállításban nincsenek számozva. A számozást a forgatókönyvben használom csak. A tárlók zárójeles elnevezése a kiállítási fotók és kiállítást megtekintve érthetővé válik.

A kiállítási szövegek és a szakirodalom kapcsolata szakemberek számára érthető. A hivatkozást feleslegesnek tartottam.

A kiállítás, más kiállításokhoz hasonlóan a gyűjtés, a feldolgozás és a kiállíthatóság egyszerre szervezhetősége és esetlegessége miatt mozaikszerű és vázlatos. Ezt a gondot, ellentmondást az ezután publikálásra kerülő tanulmányok, újabb tárgygyűjtések és a meglévő tárgyi, fotó- és dokumentumanyagból időszaki kiállítások, a nagyobb méretű tárgyak (paraszti lakáskultúra, gazdasági eszközök, kisipari műhelyek, szerszámegyüttesek) raktárkiállításban történő bemutatása oldhatja fel.

Megköszönöm a forgatókönyv készítésében nyújtott türelmes segítségüket munkatársaimnak, név szerint: Bencsik Józsefnének, Erdélyi Péternek, Kókai Józsefnének, Soós Lászlónének és Tóthné Farkas Andreának.

A néprajzi állandó kiállításba válogatott fényképek többségének három fő forrása van. Az 1930-as és 1940-es évek elején, közepén készültek képek Kalmár Margit és parasztcsaládok amatőr fotósainak felvételei. Medgyasszay Béla MTI-fotós készítette a kiállítás színes képeit.

Kalmár Margit (Nagyvárad, 1900 – Csongrád, 1995) családja 1908-ban került Csongrádra. Tanítóképzőt végzett, 1926-tól alkalmazták Csongrád környékén, majd a városban. Az 1930-as, 1940-es években sokat fotózott, fizetésének jelentős részét erre fordította. A tanítónő mindennapos munkája mellett néprajzos módszerességgel (talán a tanítóképzőben ebben is szerzett alapképzettséget) és nőies érzékenységgel fényképezte – más témák mellett – a gazdálkodás munkafolyamatait, vásárt, halászatot és a vízi közlekedést is. Az *Élet a Tiszán* című kiállítás megnyitóján jelen volt. Teljes fotós hagyatékát halála előtt Dudás Lajos szerezte meg, majd 2002 nyarán átadta a múzeumnak.

Medgyasszay Béla (Csurgó, 1944 – Csongrád, 2002) a Magyar Távirati Iroda Csongrádon élő külső munkatársa, fotóriportere volt az 1970-es évektől az 1990-es évekig. A néprajzi témák iránt érdeklődve fotózott a múzeum számára. Az állandó kiállításban a faragott fa házoromzatokat, kapukat, a szőlőbeli gazdálkodás, az iparok színes felvételeit az 1990-es években Szűcs Judit kérésére, téma meghatározásával készítette. Tudta, hogy a képekből az állandó kiállításba válogatunk, a kiállítás megnyitását sajnos nem érte meg.

Kalmár Margit amatőrként profi volt, Medgyasszay Bélának munkája, foglalkozása és hobbija is volt a fényképezés.

Az amatőr fotók történetéhez

Az 1930-as években a városi birtokos és parasztgazda családok ifjai fényképezőgépet vettek, kaptak. A hivatásos műtermi és vándorfényképészek mellett az ő képeik is a kor, a népelet dokumentumai. Ezek az alkalmi fotósok családjuk mindennapi életét, a gazdaságot, munkájukat is bemutatták. A múzeumba Csépai János, a Forgó-Ornyik-Ormos, a Hajdú és a Szántai családban készült képekből került be. Ezekből válogattunk a kiállításba.

Az állandó kiállítást megelőző, előkészítő időszak kiállítások:

1. Terülj, terülj asztalkám! (A népi táplálkozás tárgyi világa) Bárkányi Ildikóval közösen rendezve 1990–1991-ben Szegeden, Makón és Csongrádon.

2. *Élet a Tiszán*. 1991-ben Csongrádon, 1992-ben Orosházán.

3. „Cifra gúnya, fakilincs...” 1995–1996. Szentes, Csongrád. Társrendezők: Forgó Edit és Mitlasovszki György

4. Csongrád halászata. A Halászati Kutatóintézet történetével a szarvasi múzeumban Medvegy Lászlóval rendezve 1995-ben, a helyi anyagból a csongrádi múzeumban 1996-ban rendeztünk kiállítást.

5. Csongrád néprajza fotókon és tárgyokban. 2000-ben Csongrádon.

Az 1. és 5. kiállítás fotóanyagát Dudás Lajos gyűjtéséből válogatta a rendező. A másolatokat Dudás Lajos készítette.

Rövidítések jegyéke:

TLM = Tari László Múzeum
NGY = Néprajzi Gyűjtemény
GYSZ = Gyarapodási szám
ltsz. = leltári szám
NA = Néprajzi Adattár
TGY = Történeti Gyűjtemény

Melléklet

A csongrádi szücs céh zászlaja (1870)

Félselyem damaszt, 140 cm × 160 cm

Ltsz.: 82.2.1.

Leírása:

Olajzöld, egylapos, kétoldalas, festett, fecskefarkú zászló, szélét 5 cm-es sötétzöld rojt keretezi. A zászlólap mindkét oldalát olajfestmények díszítik. Egyik oldalának közepén ovális keretben Mária megkoronázása ábrázolás és a kép köré szerkesztett álló, nyomtatott betűkkel felfestett felirat látható. A középkép alatt és a rúdrész felőli részen szimmetrikusan három kifestmény van elhelyezve: kettő közülük a magyar címert, egy pedig a szücs céh címerét ábrázolja.

Felirata: A CSONGRÁDI ÉRDEMES SZÜCS CZÉH ZÁSZZLÓJA. / BOLD. SZÜZ MÁRIA MEGKORONÁZÁSA. / KÉSZÜLT 1870 JUNIUS 5-ÉN. Másik oldalának közepén Szent Imre ábrázolás látható, a kifestmények elhelyezése és ábrázolása megegyezik az előző oldalon levőkkel.

Felirata: SZ. IMRE HERCZEG / A CSONGRÁDI ÉRDEMES SZÜCS CZÉH ZÁSZZLÓJA. / KÉSZÜLT 1870 JUNIUS 5-ÉN.

Állapota:

A félselyem damaszt vetülékszálai elporladtak, a láncfonalak szabadon lebegnek, sok hasadás keletkezett, a zászló lengő részén a fecskefarkak elvesztek, hiányzik a rúd bemeneteli része is. A festményen szignó nincs, a festék lepergett, kopott, sok hasadással, a kép hosszanti részén hiánnyal. Az egyik magyar címeren a korona kitöredezett, hiányzik.

Restaurálása:

Állapotfelmérés, fotózás után a feliratok és a festmény levédése következett, ami a tisztítás előkészítésének részét képezte. Tisztítása mechanikus poreltávolítással és üveglapon kifeszített állapotban, helyi foltkezeléssel történt. A damaszt színezéke erősen levérzett, ezért a vizes tisztítástól el kellett tekintenünk. A védőanyag eltávolítása következtében a festett részek megtisztultak. Az alátámasztáshoz és a kiegészítéshez szükséges mennyiségű damasztot és csipkecernát, a zászló színéhez hasonlóra festettük és varrással történő teljes alátámasztással restauráltuk. Analóg példákat figyelembe véve, a zászló esztétikai külalakját javítandó, a hiányzó fecskefarkakat

kiegészítéssel pótoltuk. A festmény restaurálása élberagasztással, a kipörgött részek kiegyenlítésével és retusálásával történt.

A restaurálást Katkóné Bagi Éva textilrestaurátor és Szabó Tamás festményrestaurátor végezte. A leírást készítette: Katkóné Bagi Éva.

IRODALOM

BÁRKÁNYI Ildikó

1997 Gyermekek és fiatalok öltözködése Csongrádon az 1930-as években. In: Oppidum Csongrád 1997. Szerk. Georgiádes Ildikó, dr. Sebestyén István.

BARTA Gábor

2000 Csongrád története a középkorban és a török hódoltság idején. Oppidum. Csongrád, 2000. Szerk.: Georgiádes Ildikó, Sebestyén István. Csongrád. 19–61.

DEÁK József Áron

2002 A Csongrád környéki táj története a XVIII. század végétől napjainkig élőhelyterképek tükrében. In: Múzeumi Füzetek – Csongrád 5. 33–72.

DUDÁS Lajos

1979 A Tisza. Tizennyolc kép egy gyűjteményből. In: Mozaikok Csongrád város történetéből 1979. Szerk. Bálint Gyula. Csongrád. 237–247.

1980 Csongrád központja a század első évtizedeiben (17 kép egy gyűjteményből). In: Mozaikok Csongrád város történetéből 1980. Szerk. Bálint Gyula. 175–187.

1999 Régi csongrádi újságok. Cikksorozat a Csongrád c. lap 1988–1989. évfolyamaiból. Csongrád. 1–16.

ERDÉLYI Péter

2000 Egy csongrádi mérnök-gazdálkodó-politikus, Ludrovai Tóth István naplója 1903-ból. MFMÉ Történeti Tanulmányok 3. Szerk. Zombori István. Szeged. 151–157.

FÜVESSY Anikó

1979 A tiszafüredi fanyerges és faragott fa díszítményeik. Múzeumi Levelek. 75. sz. 11:359–368.

HAJDÚ Dezső

2002 A csongrád-felgyő-csanytelei öblözetek árvédelmi művei kiépítésének története. (Csongrád-Sövényházi Ármentesítő Társulat). In: Oppidum. Csongrád 2002. Szerk.: Georgiádes Ildikó, Sebestyén István. Csongrád, 3–43.

KÁROLYI Zsigmond–NEMES Gerzson

1975 Az ősi ártéri gazdálkodás és a vízi munkálatok kezdetei (895–1846). Budapest.

KATONA Imre

1980 Bér-bérfizetés, kereseti és megélhetési viszonyok kubikosmunkán. A kubikos otthona és családja. In: Mozaikok Csongrád város történetéből 1980. Szerk. Bálint Gyula. Csongrád. 95–116.

LICSICSÁNYI István

2002 A csongrádi tiszai hajóhíd. In: Oppidum Csongrád 2002. Szerk. Georgiádes Ildikó, Sebestyén István. Csongrád. 45–68.

NAGY Veronika

2000 Csongrád város paraszti gazdálkodása. Múzeumi Füzetek – Csongrád 3. Csongrád.

POZSÁR István

1912 A csongrádmegyei céhek története. Csongrád.

SÖVÉNYHÁZI Antal

1896 Adatok Csongrád monographiájához. Csongrád.

1926 Csongrád rendezett tanácsú város. Kézirat. 1–4. TLM. TA. ltsz.: 23-2003. TLM. TA. ltsz.: 23-2003.

SZÜCS Judit

- 1989 Egy csongrádi tanya története és tárgyleltára. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1988-1. Szeged. 141–166.
- 1991 A csongrádi halászladik. Csongrád. IV. évf. 11. sz. június 7.
- 1992 Férfiviselet Csongrádon (Egy megkezdett vizsgálat tanulsága). In: Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1991. Szerk.: Lengyel András. Szeged. 43–47.
- 1995 Csongrád iparosainak szerepe a 19. századi mezőváros társadalmában. IV. Nemzetközi Kézművesipartörténeti Szimpózium. Veszprém, 1994. 11. Szerk. Dóka Klára, Éri István. 9–11.
- 1995 Női inventáriumok és a társadalom rétegződése (Csongrád – XIX. század közepe). Oppidum Csongrád, 1994. Szerk. dr. Sebestyén István–Gál Ildikó. Csongrád. 56–61.
- 1995 Society and Clothing. Társadalom és viselet. Editor/Szerkesztő: Szűcs Judit. Csongrád. 1–17. Kétnyelvű kiadvány.
- 1996 A vizekhez kötődő munkák, iparok képviselői Csongrádon a 19. században. Oppidum Csongrád 1996. Szerk. Georgiádes Ildikó, dr. Sebestyén István. Csongrád. 89–102.
- 1996 „Ott még a nevetés se esett jó.” Nagycsaládok, ház- és vagyonközösségek néhány alföldi település példáján. In: A társadalom néprajzi vizsgálatának eredményei és lehetőségei az Alföldön. Szerk. Szilágyi Miklós és Szűcs Judit. Csongrád. 99–116.
- 1997 Gyovai Antal mézeskalácsos levéltára (Forrásközlés és elemzés). In: Luxusiparok. Szerk.: Horváth Sándor–Szulovszky János. Budapest–Veszprém. 125–140.
- 1998 Revízió ürügyén a csongrádi múzeum néprajzi gyűjteményéről. In: Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1997. Szerk.: Lengyel András. Szeged. 205–218.
- 2000 A csongrádi múzeum néprajzi gyűjteménye. In: Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1998. Szerk.: Nagy Imre. Szeged. 187–192.
- 2001 A csongrádi múzeum néprajzi gyűjteménye II. In: Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1999–2000. Szerk.: Erdélyi Péter és Szűcs Judit. Szeged. 151–159.
- 2001 Ház-család-ipar. In: Ház és ember 14. 205–222.
- 2001 A csongrádi vízi teherszállítás a Szórfi család példáján. Irodalmi Műhely Csongrád. II. évf. 2. sz. 42–44.
- 2002 Verner Antal képfestő leltárának forrásközlése, rövid elemzése. In: Kézművesipartörténeti Szimpózium. Szerk.: Szubovszky János. Budapest. 161–170.

Script of the standing exhibition "The daily life of Csongrád"

by JUDIT SZŰCS

The archaeological, historical and ethnographic sections of the new standing exhibition at the László Tari Museum in Csongrád each provide an insight into Bronze Age culture, the history of the city of Csongrád and the daily life of the city. The ethnographic section has been open to the public since 2002.

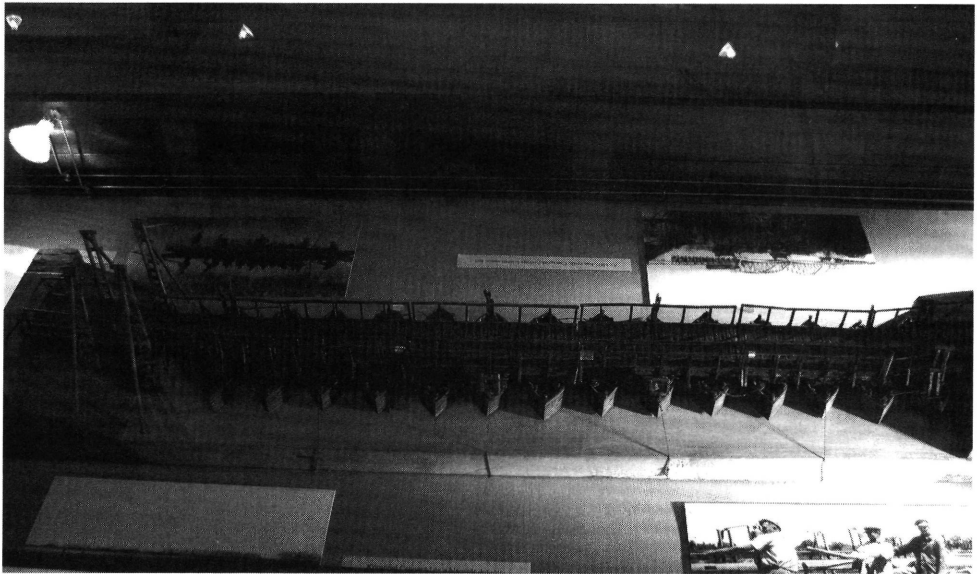
The exhibition occupying a floor space of 53 m² offers the visitor a unique glimpse of river life along the River Tisza (the life of fishermen, ferrymen, carpenters, millers and navvies), agriculture (including animal husbandry, farming, market gardening, fruit growing, viticulture and winemaking), rare crafts, home furnishings, and traditional local wear. The objects and photos on display have been selected from the ever-growing ethnographic and photo collections of the local museum. The five temporary ethnographic exhibitions held between 1990 and 2000 were the prelude to the standing exhibition opened to the public in 2002.

The spatial limitations of the exhibition only permitted a rather sketchy and mosaic-like arrangement of the individual topics. The space beneath the showcases and in front of the photos readily lends itself to the open display of exhibition materials. The high ceilings of the showrooms also made it possible for some photos of friezes to be hung over the showcases. These blow-ups illustrate and help broaden our understanding of the topics to which the individual showcases are devoted.

Előterben a HALÁSZAT
felíratú 2. (fali) tárló.



Az 1. (fekvő) tárló részlete
a hajóhíd makettjével.





Kiállításrészlet a 4. teremből, mely mutatja a frízképek, a tárlók és a tárlók alatti tér elrendezését, egységét.
(4., 5. és 6. fali tárlók, a két utóbbi tárló között fotólap.)

A VISELET és a
LAKÁSTEXTÍLIA
című egység.



Az IPAROK tárlóinak
együttese.





Az ÁLLATTARTÁS és a PÁSZTORKODÁS feliratú 7. és 8. (fali) tárló a hozzá tartozó frízképekkel.

Az 5. terem részlete előtérben a szőlőpréssel.



